

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Obor č. 16: Historie

Balduin Lucemburský v kontextu vrcholné evropské politiky 14. století

**Martin Podzimek
Liberecký kraj**

Žďár u Kumburku, 2021

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Obor č. 16: Historie

Balduin Lucemburský v kontextu vrcholné evropské politiky 14. století

Baldwin of Luxembourg in the context of supreme politics of the 14th century

Autoři: Martin Podzimek

Škola: Obchodní akademie, Hotelová škola a Střední odborná škola, Turnov, Zborovská 519, příspěvková organizace

Kraj: Liberecký

Konzultant: Mgr. Marcela Jeníčková

Žďár u Kumburku, 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou práci SOČ vypracoval/a samostatně a použil/a jsem pouze prameny a literaturu uvedené v seznamu bibliografických záznamů.

Prohlašuji, že tištěná verze a elektronická verze soutěžní práce SOČ jsou shodné.

Nemám závažný důvod proti zpřístupňování této práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů.

Ve Žďáru u Kumburku dne 28. ledna 2021

Martin Podzimek

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat své rodině a přátelům za neobyčejnou podporu, a rovněž paní Mgr. Marcele Jeníčkové, která mi věnovala svůj čas a odborné znalosti především po jazykové stránce.

Největší dík ovšem patří mému nejbližšímu příteli Martinu Neumannovi, který mě ke Středoškolské odborné činnosti přivedl.

Anotace

Tato práce pojednává o životě Balduina Lucemburského, jedné z předních postav nejvyšších pater evropské politiky v první polovině čtrnáctého století. Jako kurfiřt – volitel římských králů a arcibiskup trevírský se přímo podílel na událostech, které i prostřednictvím členů jeho rodu, ovlivňovaly osudy Svaté říše římské. Práce vychází ze studia relevantní české i zahraniční odborné literatury, ale i pramenů, jež byly následně systematicky interpretovány ve stěžejních kapitolách práce. Hlavním cílem této studie je čtenáři přiblížit v českém prostředí nepříliš probádanou problematiku, tedy život Balduina Lucemburského.

Klíčová slova

Balduin Lucemburský; Arcibiskup trevírský; kurfiřt; Svatá říše římská; Lucemburkové; středověká diplomacie

Annotation

This work deals with the life of Baldwin of Luxembourg, one of the leading figures of supreme politics of the first half of the fourteenth century. As a prince-elect and an archbishop of Trier, he directly participated in events, which also through members of his family, affected destinies of the Holy Roman Empire. The work is based on the study of relevant Czech and foreign professional literature, as well as sources that were then systematically interpreted in the key chapters of the thesis. The main objective of this study is to bring the reader closer to, in the Czech environment not much explored problematics, that is the life of Baldwin of Luxembourg.

Keywords

Baldwin of Luxembourg; Archbishop of Trier; prince-elect; Holy Roman Empire; Luxembourg dynasty; medieval diplomacy

Obsah

Úvod	7
1 Začátky lucemburské dynastie jako hraběcího rodu	8
1.1 Siegfried zakladatel a jeho pokolení	8
1.2 Rodová větev Lucembursko-namurská	9
1.3 Rodová větev Lucembursko-limburská.....	10
2 Dětství, výchova a vzdělání mladého Balduina Lucemburského	12
3 Arcibiskup trevírský	14
3.1 Cesta k intronizaci.....	14
3.2 První kroky v arcibiskupském úřadu.....	15
3.3 Arcibiskupovy závazky a činy ve prospěch církve.....	15
3.4 Říšský kníže a územní politika trevírské diecéze	16
3.5 Feudální pouta.....	18
3.6 Nejmocnější církevní prelát v Říši?	19
3.7 Arcibiskup v zajetí	20
4 Mistr diplomat.....	21
4.1 Působení v době Jindřicha VII.....	21
4.2 Působení v době Jana Lucemburského.....	23
4.3 Působení v době Karla IV.....	30
5 Arcibiskup ve zbrani.....	37
5.1 Bitva u Esslingenu	38
5.2 Bitva u Mühldorfu.....	39
5.3 „Válka čtyř pánů“ (Vierherrenkrieg, 1324-1326).....	41
6 Codex Balduini Trevirensis	42
Závěr.....	44
Prameny a literatura.....	45
Seznam příloh.....	49

Úvod

V hodinách dějepisu se o nich neučíme, přesto však disponovali obrovským vlivem, který využívali nejen na formování osobností mocných mužů historie, ale i na jejich rozhodování, jež potom ovlivňovalo celé země a jejich obyvatele. Mezi tyto osobnosti, nejbližší rádce proslulých panovníků, patřil i muž za oponou Balduin Lucemburský. Bystrému a úskočnému diplomatovi s obrovským rozhledem nedopřávala česká historiografie doposud příliš pozornosti. A pokud se čeští historici a historičky osobě lucemburského hraběte a trevírského arcibiskupa Balduina věnovali, tak pouze okrajově a obyčejně zůstával mimo hlavní záběr.

Ucelenější biografii tohoto nevšedního hodnostáře si v českém jazyce dosud nepřečteme. Proto se ve své práci pokusím zmapovat jeho život, vyzdvihnout jeho méně známé činy a zabývat se dobovými problémy. Při svém bádání jsem prostudoval, kriticky vyhodnotil a následně sepsal ve formě strukturovaného textu informace sebrané z rozličných pramenů a odborné literatury. Mezi ně patří přepisy kronik a registry ve francouzském, německém, latinském i českém jazyce, týkající se Balduinových aktivit a díla zaměřená na dobu jeho života z pohledu německých, lucemburských, francouzských, českých, polských a anglických autorů.

V první části své práce hodlám soustředit pozornost na Balduinovy předky, dynastii Lucemburků, jejíž kořeny sahají až do 10. století. Napříč generacemi hledám stěžejní milníky, které postupně vedly tento rod až do nejvyšších pater evropské šlechty a až na samý vrchol politické moci středověké Evropy. Poté chci sledovat Balduinův život od prvních zmínek, počínajících výchovou a studiem ve Francii, které mu jistě umožnilo blízké seznámení s řádem tehdejšího světa a dalo ty nejlepší předpoklady k tomu, aby se stal jedním z nejvýznamnějších mužů Svaté říše římské, neboť význam a moc úřadu arcibiskupského a kurfiřtského předestřou i v dalších kapitolách. V pozici trevírského arcibiskupa spojoval moc vrcholného preláta s mocí zeměpána s hodností říšského knížete v jedné osobě, což sebou neslo tíhu dvojnásob povinností, které hodlám čtenáři osvětlit, stejně jako politické působení na území spravované trevírskou diecézí, jež se tomuto Lucemburkovi stala druhou domovinou, a dokonce i za jejími hranicemi.

Jmenování do úřadu arcibiskupa bylo jedním z nejvýznamnějších milníků Balduinova života, díky kterému mohl za využití svých excelentních diplomatických schopností vypomoci nejen svým příbuzným na cestě k nejvýznamnějším postavením ve Svaté říši římské. Vypomohl svému bratru Jindřichovi k titulu císaře Římanů. Svému synovci, českému králi Janovi, vždy poskytoval významnou podporu a napomáhal k jeho nemalým úspěchům, přestože se jejich názory velmi často rozcházel. Svému prasynovci Václavovi, který do historie vstoupil pod jménem Karel IV., nikdy neváhal poskytnout pomocnou ruku, a stejně jako svému bratru, napomohl mu k nejvýznamnějšímu světskému titulu, tedy k titulu císaře Svaté říše římské.

Je zřejmé, že Balduin Lucemburský nechyběl u mnoha zlomových událostí své doby, a právě proto si myslím, že zkoumání jeho životní cesty má smysl a nabízí čtenáři odlišnou perspektivu při pohledu na dějiny první poloviny 14. století.

1 Začátky lucemburské dynastie jako hraběcího rodu

1.1 Siegfried zakladatel a jeho pokolení

Vznik evropských dynastií je často opředen různými příběhy a legendami. Jinak tomu není ani u dynastie Lucemburků. Mýtickou zakladatelkou lucemburského rodu a pramatkou hraběte Siegfrieda má být mytologická postava Meluzína, víla s dračím nebo hadím ocasem místo nohou dohlížející na blahobyt, řád a bezpečnost lucemburské země.¹ Tato pověst však byla sepsána Janem z Arrasu až v roce 1393.² Ve skutečnosti sahají kořeny lucemburské dynastie do 10. století, konkrétně do roku 963, z něhož pochází nejstarší zmínka o moselském či ardenském hraběti Siegfriedovi (Sigefroy), který směnil državy s benediktinským klášterem sv. Maximina v Trevíru. Obchod byl stvrzen v neděli 12. dubna 993 několika váženými svědky, se souhlasem kolínského arcibiskupa a říšského místodržícího.³ Za směnu těchto držav v okolí malé obce Feulenu u města Echternach, Siegfried obdržel hrad, mající strategicky výhodnou polohu. Malá pevnost dominující skalnatému ostrohu Bock nad řekou Alzette⁴ byla jakousi křižovatkou důležitých obchodních cest vedoucích přes francouzskou Remeš a Mety dále na sever do německého Trevíru. Již uvedenou tvrz Siegfried nazval jménem „*Lucilinburhuc*“ (Lucemburk), v překladu „malý hrad“, čímž započal neobyčejný příběh Lucemburků.⁵

Siegfriedův otec Wigerich z Lotrinska zastával několik úřadů. Stal se lotrinským falckrabětem, hrabětem v Bidgau, opatem u sv. Willibrorda v Echternachu a působil též jako fojt neboli rychtář v trevírském klášteře sv. Maximina. Po smrti své první manželky Evy se Wigerich oženil s Kunigundou, dcerou Ermentrudy a vnučkou franského krále Ludvíka II. Kocktavého, potomkem slavného rodu Karlovců. Siegfried byl tedy bratrancem králů francouzských, Lothara a Ludvíka IV. a z jeho manželského svazku s Kunigundou vzešlo celkem sedm dětí, mezi které patřil i výše zmiňovaný Siegfried.

Manželkou Siegfrieda se stala Hedvika, žena, jejíž původ není znám. Hedvika pocházela z majetného a urozeného, přesto však neznámého rodu. Objevila se myšlenka, že by mohla být dcerou lotrinského vévody Giselberta, od které se ale později upustilo, stejně jako od domněnky, že Hedvika byla vnučkou krále Jindřicha I. Ptáčníka.⁶ Hedvika porodila více než sedm potomků, z nichž vyčnívala tři nejjasnější jména, synové Jindřich I., Fridrich I. a dcera Kunigunda, která byla provdána za Jindřicha II., pozdějšího římsko-německého krále a císaře. Císařský pár ovšem zemřel bezdětný, a tak se moci chopila nejsilnější z rodových linií, tedy větev Fridricha I.

¹ IWAŃCZAK, Wojciech. *Jan Lucemburský: Dějiny bouřlivého života a hrdinné smrti českého krále a lucemburského hraběte v jednadvaceti obrazech*, s. 13.

² ANTONÍN, Robert, ŠMAHEL, František, BOBKOVÁ, Lenka, ed. *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, s. 785.

³ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 11.

⁴ IWAŃCZAK, Wojciech. *Jan Lucemburský: Dějiny bouřlivého života a hrdinné smrti českého krále a lucemburského hraběte v jednadvaceti obrazech*, s. 13.

⁵ ANTONÍN, Robert, ŠMAHEL, František, BOBKOVÁ, Lenka, ed. *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, s. 39.

⁶ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 11-12.

Fridrich I. stejně jako jeho otec užíval titul hraběte moselského a se svou ženou, Gleibergskou hraběnkou, jejíž jméno není známo, zplodil nejméně šest potomků. Jeho syn, Jindřich II. se dědičně stal hrabětem lucemburským a za pomoc při tažení proti Uhrům ho císař Konrád II. obdaroval bavorským vévodstvím.⁷ Jindřich se však nikdy neoženil a nezplodil žádné potomky, což znamenalo, že ideálním pokračovatelem rodu se stal druhý syn Fridricha I., Giselbert. Lucemburský a salmský hrabě Giselbert, soustředěný spíše na rozšiřování vlastních území, neprojevil velký zájem o říšskou politiku. V dobových pramenech jako první užíval titul „comes de castello Lucelenburc“, tedy „hrabě hradu Lucemburk“.⁸ Při rozšiřování svých držav využil arcibiskupovy nepřítomnosti a odhodlal se k útoku na jeho sídelní město Trevír. Tento spor dokázal s námahou urovnat císař Jindřich III. roku 1056.

Po Giselbertově smrti se hrabětem stal jeho syn Konrád I., který okamžitě obnovil spor s Trevírem, jež byl v moci arcibiskupa Eberharda. Ten nad Konrádem, se souhlasem Svatopetrského stolce, vyřkl jeden z nejtěžších církevních trestů – exkomunikaci.⁹ Na důkaz svého pokání se Konrád vydal na pouť do Svaté země s očekáváním, že Eberhard klatbu odvolá, avšak na zpáteční cestě v Itálii zemřel.¹⁰

Konrádův syn Jindřich III. během své vlády usiloval o urovnání sporu s Trevírem, kterého nakonec dosáhl příslibem vojenské pomoci. Na oplátku obdržel v léno 600 lánů. Jindřich, stejně jako předchozí Lucemburkové téhož jména, zemřel bezdětný a jeho nástupcem se tedy kolem roku 1096 stal jeho bratr Vilém, který ke svému panství připojil města Stenay a Mouzay, spolu hrabstvím verdunským. V roce 1122 se Vilém octl v církevní klatbě kvůli obnoveným sporům s Trevírem a tamním arcibiskupem, ještě před jeho smrtí byl však interdikt zrušen.

Vilémův syn Konrád II. zemřel bez jakýchkoliv potomků, synovců či strýců, a tak lucemburské léno padlo do rukou Konrádova bratrance, namurského hraběte Jindřicha IV. Slepého. Hlavní rodová linie sahající až k Siegfriedovi tedy vymřela roku 1136 po meči a její pozici zaujala větev lucembursko-namurská.

1.2 Rodová větev Lucembursko-namurská

Ve snaze propojit své državy mezi Moselou a Másou nechal Jindřich IV. Slepý zřídit dvůr, s ním spojené dvorské úřady, do funkce jmenoval fojty a notáře a také založil „*Novum Forum*“, doslovně „*nový trh*“. Těmito činy se Jindřich postupně stával tím nejmocnějším pánem v moselsko-máské oblasti.¹¹ Tyto expanzivní plány mu chtěl překazit trevírský arcibiskup Albero, který si se souhlasem papeže a římsko-německého krále chtěl zajistit kontrolu nad trevírským klášteřem sv. Maximina. Jindřich se nechtěl vzdát rodového dědictví, a tak roku 1141 organizoval vojenská tažení, jejichž úkolem bylo postupně ničit biskupské majetky. Arcibiskup Albero proto nechal Jindřicha exkomunikovat a po zásahu římsko-německého krále

⁷ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 11-12.

⁸ ANTONÍN, Robert, ŠMAHEL, František, BOBKOVÁ, Lenka, ed. *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, s. 41.

⁹ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 13-14.

¹⁰ GADE, A. John. *Luxemburg in the Middle Ages*, s. 55-57.

¹¹ ANTONÍN, Robert, ŠMAHEL, František, BOBKOVÁ, Lenka, ed. *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, s. 42.

Konráda III. mu byla odebrána lucemburská léna a úřad vrchního fojta. Jindřich se králi podřídil a díky mnohým ústupkům získal svá léna nazpět a byl zproštěn církevní klatby.¹²

Tímto „vítězstvím“ Jindřich vyrovnal zklamání ze svého prvního manželství s Laurettou Flanderskou, ze kterého nevzešli žádní potomci. Zapuzená Lauretta se později odebrala do kláštera, kde také později zemřela. Jindřich doufaje v mužského dědice se oženil znovu, tentokrát s Anežkou z Geldernu. Syna se sice nedočkal, ale částečnou útěchou mu mohlo být alespoň narození dcery Ermesindy, jež měla předurčeno stát se klíčovou postavou budoucnosti Lucemburků.¹³

V době jejího narození, roku 1186, byl Jindřich již v pokročilém věku, a tak se snažil zajistit budoucnost svému hrabství využitím sňatkové politiky. Aktivní Jindřich už o dva roky později zasnoubil svou dceru s hrabětem ze Champagne, Jindřichem II. V roce 1196 ovšem Jindřich IV. Slepý v úctyhodném věku osmdesáti tří let zemřel a krátce po uložení jeho ostatků v Echternachu z plánované svatby sešlo. Zatímco držav zemřelého Jindřicha se ujal císař Jindřich VI. a Balduin VI. Flanderský, rok po otcově smrti se Ermesinda provdala za hraběte Theobalda I. z Baru. V následujících letech vzešli z jejich manželství hned tři potomci a už po dvou letech získali nazpět některé lucemburské území a majetky. Roku 1199 uzavřeli Theobald, Ota Burgundský a Balduin VI. Henegavský mír. Ota Theobaldovi prodal svá práva k hrabstvím Lucemburk, Laroche a Durbuy. Balduin Theobaldovi přenechal namurské pozemky na pravém břehu řeky Másy.¹⁴ Zbytek namurské provincie však byl ztracen.¹⁵

V únoru 1214 Theobald z Baru zemřel a ovdovělá Ermesinda, která navíc neměla syna, se stejně jako její dědičné rodinné državy opět octla v ohrožení.¹⁶ Osmadvacetileté Ermesindy se však smutek nedržel dlouho, neboť po pouhých třech měsících se vdávala znovu. Jejím manželem se stal Walram III. Limburský, nedávno ovdovělý ctihodný rytíř, a spolu s ním se moci chopila linie lucembursko-limburská.¹⁷

1.3 Rodová větev Lucembursko-limburská

Walram, stoupenec v Říši nově vládnoucího rodu Štaufů, obdržel věnem úrodnou půdu arlonského markrabství, čímž rozšířil území Lucemburska západním a severozápadním směrem. K nově připojeným územím patřilo např. Laroche, Durbuy, Thionville, Falkenstein, Bitburg, Ligny a Dahl.¹⁸ Po smrti svého staršího bratra se Walram roku 1221 stal jeho nástupcem coby vévoda limburský.

¹² HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 16.

¹³ GADE, A. John. *Luxemburg in the Middle Ages*, s. 64.

¹⁴ ANTONÍN, Robert, ŠMAHEL, František, BOBKOVÁ, Lenka, ed. *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, s. 42.

¹⁵ PÉPORTÉ, Pit. *Constructing the Middle Ages: Historiography, Collective Memory and Nation-Building in Luxembourg*, s. 109.

¹⁶ ANTONÍN, Robert, ŠMAHEL, František, BOBKOVÁ, Lenka, ed. *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, s. 42.

¹⁷ PÉPORTÉ, Pit. *Constructing the Middle Ages: Historiography, Collective Memory and Nation-Building in Luxembourg*, s. 110.

¹⁸ IWAŃCZAK, Wojciech. *Jan Lucemburský: Dějiny bouřlivého života a hrdinné smrti českého krále a lucemburského hraběte v jednadvaceti obrazech*, s. 14.

Roku 1221 navíc Ermesinda na svět přivedla Walramova syna Jindřicha II. (V.), který se za nedlouho stal Ermesindiným „klíčem“ k moci. Po Walramově smrti byla totiž pozice Ermesindy a jejích držav opět v ohrožení. Přímé následovnictví v ženské linii podle říšského práva nepřipadalo v úvahu a Jindřichovi bylo pouhých 5 let.¹⁹ Ermesinda proto po následujících 11 let vladařila z pozice regentky a to i poté, co byl Jindřich roku 1237 prohlášen plnoletým a i po dovršení dospělosti mladého Jindřicha nikdo nemůže pochybovat o tom, kdo ve skutečnosti vládl, a ani o tom, že Jindřich zůstal ve stínu své matky.²⁰ Ta si jako poradce ve vojenských a politických záležitostech vybrala svého nevlastního syna Walrama z Montoije. Jejich spolupráce však netrvala dlouho, neboť politické názory racionální a vychytralé Ermesindy se rozcházely s názory zbrklého Walrama, který byl brzy ze své funkce odvolán.²¹ Ermesinda se do lucemburské historie zapsala jako skutečná státnická osobnost a zajistila Lucembursku období velké prosperity. Zasloužila se o územní zisky, rozvoje měst a obchodu, zakládání klášterů, získávání nových vazalů, celkové rozšiřování, budování a spravování lucemburského dvora. Zemřela roku 1247 v jí založeném cisterciáckém klášteře Clairefontaine, kde byla také pochována.

Jindřich V. se po smrti své matky stal pánem v hrabství Lucemburk, Laroche, Durbuy a v markrabství arlonském. Jindřich neváhal a stejně jako jeho předkové se pustil do boje o namurské hrabství. Předpokládal totiž, že se mu po opuštění strany Štaufů, za podpory Viléma z Hollandu, podaří získat hrabství zpět. Tento plán mu však zhatil francouzský král Ludvík IX., který z rozhodčí moci, kterou v tomto sporu držel, zbavil Jindřicha oblenění namurského hrabství. Avšak o 3 roky později, v červnu 1257, se mu díky nátlaku římsko-německého krále Richarda z Cornwallu podařilo nad namurským hrabstvím získat lenní potvrzení. Již v roce 1264 však ustoupil vojensky silnějším flanderskému hraběti Guidovi z Dampierre za slíbené spojení obou rodin svazkem manželským. Jindřichův nejstarší a stejnojmenný syn, Jindřich III. (VI.) tedy pro upevnění rodové pozice uzavřel sňatek s Beatricí z Avesnes, plánovaný už od roku 1256.

Jako mnozí Jindřichovi předci i on měl duši válečníka a bojoval v několika bitvách a šarvátkách. Ve vojenských záležitostech však nikdy neměl mnoho štěstí. Utrpěl drtivou porážku u Prény v roce 1266 a padl do zajetí. Zúčastnil se deváté a poslední křížové výpravy vedené Ludvíkem IX. do Tunisu v roce 1271, která skončila vítězstvím muslimů a postupným zabráním všech křížáckých území na Blízkém východě. Zemřel o Vánocích v roce 1281 a přenechal svému synovi Jindřichovi III. (VI.) opravdu velmi dobře uspořádané Lucembursko a k němu připojená území, nazpět získané salmské hrabství a řadu nových lenních svazků.²² Jako vladař a také jako královský komisař učinil hned několik moudrých, spravedlivých a zásadních rozhodnutí, díky kterým si získal přívlastek „Veliký“.²³

¹⁹ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 19.

²⁰ ANTONÍN, Robert, ŠMAHEL, František, BOBKOVÁ, Lenka, ed. *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, s. 43.

²¹ PÉPORTÉ, Pit. *Constructing the Middle Ages: Historiography, Collective Memory and Nation-Building in Luxembourg*, s. 110.

²² HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 20-21.

²³ PALACKÝ, František. *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě: od roku 1253 až do roku 1403*, s. 200.

I přes kratičké období své vlády, která trvala 7 let, se Jindřich III. proslavil jako udatný válečník a na slavnosti v Chauvency roku 1285 i jako velmi zdatný účastník turnajů.²⁴ Od kronikáře Zbraslavského kláštera Petra Žitavského se zasloužil o velmi vlídná slova, když o něm napsal, že „byl v německých krajinách v hrabství Lucemburském hrabě přemocný a statečný“.²⁵ Zemřel 6. června v krvavé bitvě na Fuhlingské planině u Worringenu v roce 1288, ve které padli i oba jeho bratři.²⁶ Bitva o dědictví v podobě limburského hrabství skončila trpkou porážkou pro lucemburská hrabata a po jejich boku bojujícího kolínského arcibiskupa.²⁷ Budoucnost hraběcího rodu měli v rukou Beatrix s Jindřichem v „řádém manželském spojení“ zplodění tří bratří, a sice Jindřich, Walram a nejmladší Balduin.²⁸ A právě touto generací započal zlatý věk lucemburské dynastie, která na více než sto let vstoupila do nejvyšších pater evropské politiky.

2 Dětství, výchova a vzdělání mladého Balduina Lucemburského

Balduin Lucemburský se narodil jako třetí a nejmladší syn Jindřicha VI. a Beatrix z Avesnes kolem roku 1285 do velmi neklidného období, zmítaného spory dvou urozených rodin, Lucemburků a Brabantských. Když mu byli pouhé 3 roky, ztratil svého otce i strýce v bitvě u Worringenu. Hned po otcově smrti byla jeho matka nucena sjednat dohodu s lucemburskými pány a s podporou flanderského hraběte Guida z Dampierre se chopila poručnické vlády, neboť nejstaršímu nástupci Jindřichovi nebylo ani 10 let. Klidu v zemi nedodala ani pokračující nevraživost mezi Lucemburky a jejich protivníkem z bitvy u Worringenu, Janem I. Brabantským. K uklidnění vztahů došlo až díky smíru, který Jan I. uzavřel s Lucemburky na přání své matky francouzské královny Marie. Jeho přední podmínkou byl sňatek, který měl uzavřít Balduinův starší bratr Jindřich VII. s Markétou, dcerou Brabantského hraběte Jana.²⁹ K naplnění této podmínky pak došlo v červnu roku 1292.³⁰

První léta a rané mládí lucemburského hraběte Balduina zůstávají nepoznané, neboť se o něm nedochovaly žádné detailnější zprávy. Je však pravděpodobné, že byl stejně jako jeho bratr Jindřich vychováván ve Francii.³¹ A proto předpokládám, že francouzský jazyk byl jeho mateřštinou. Balduinův život můžeme sledovat od roku 1297, v němž započal svá studia na pařížské univerzitě.³² Středověkým zvykem bylo, že nejmladší syn se často vydává na duchovní dráhu, aby mohl zaujmout církevní úřad, odpovídající svou důležitostí postavení rodu. Balduin

²⁴ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 22.

²⁵ *Zbraslavská kronika: Chronicon aulae regiae*, s. 240.

²⁶ EMLER, Josef. *Kronika zbraslavská; Chronicon Aulae Regiae; Výpisy z rozličných kronik s několika zápisy zbraslavskými; Kronika Františka Pražského; Kronika Beneše Krabice z Weitmile*, s. 24.

²⁷ FAJT, Jiří. *Karel IV., císař z Boží milosti: kultura a umění za vlády Lucemburků 1310-1437*, s. 25.

²⁸ *Zbraslavská kronika: Chronicon aulae regiae*, s. 240-241.

²⁹ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 22-23.

³⁰ FAJT, Jiří. *Karel IV., císař z Boží milosti: kultura a umění za vlády Lucemburků 1310-1437*, s. 25.

³¹ SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346: K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*, s. 59.

³² SPĚVÁČEK, Jiří. *Král diplomat: Jan Lucemburský 1296-1346*, s. 24.

nebyl výjimkou, jeho studia sestávala především ze studia Bible, teologie a kanonického práva, o které jevil mimořádný zájem³³, ale seznámil se také například s astronomií či matematikou.³⁴

Na pařížské univerzitě studoval v letech 1297 až 1302 a 1304 až 1308. V letech 1302 až 1304 pobýval v Itálii, kde se naučil italsky a pravděpodobně také navštěvoval univerzity v Bologni a Padově.³⁵ I díky svému bratru Jindřichovi, který už dva roky po svatbě s Markétou Brabantskou vykonával za 6 000 liber žoldnéřské služby u francouzského dvora a získal oblibu u Filipa IV.³⁶, se mu dostalo mimořádného vzdělání a mnoha nevšedních možností. Roku 1304 získal hodnost a úřad probošta v Trevírské kapitule.³⁷ O rok později využil příležitosti a zúčastnil korunovace a intronizace nového papeže v Lyonu.³⁸ Tím se stal málokomu známý gaskoňský prelát Bertrand de Got a zvolil si jméno Kliment V.³⁹ Balduin zde měl příležitost setkat se s novým papežem i králem Filipem a seznámit se nejen s jejich politickými názory.

V listopadu roku 1305⁴⁰ se po Gerhardově smrti uvolnilo místo v čele arcibiskupského stolce v Mohuči, po kterém Balduin toužil a o které se ucházel.⁴¹ Mohučský arcibiskup byl totiž skutečnou prestiží, oplýval důstojností a jako jediný kurfiřt neboli volitel římských králů měl právo svolat sbor kurfiřtů k volbě a následně zvoleným na hlavu vsadit korunu.⁴² Snaha dosadit Balduina na mohučský stolec byla opravdu veliká. Například v pokusu lucemburského hraběte Jindřicha o zabezpečení francouzského krále o postoji svém a o postoji svého bratra Balduina k francouzské koruně, stvrzuje věrnost a v listině z 2. listopadu 1306 dané v Lyonu píše: „*My, Jindřich z Lucemburska slibujeme*“, že Balduin „*ať již dojde kterékoli hodnosti*“, zůstane oddaným posluhovačem dvora francouzského.⁴³ Tyto snahy však tentokrát ještě nepadly na úrodnou půdu, neboť mohučský arcibiskupský stolec získal ještě roku 1306 jiný mimořádný muž, náležející k o dvě generace starším prelátům než Balduin. Jednalo se totiž o basilejského biskupa Petra z Aspeltu, jednoho z nejvěhlasnějších diplomatů své doby, někdejšího kancléře Českého království a rádce nedávno zesnulého českého krále Václava II., předtím kaplana a dvorního lékaře Rudolfa Habsburského.⁴⁴

³³ SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346: K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*, s. 63.

³⁴ KRÜGER, Sabine. *Balduin von Luxemburg*, s. 1.

³⁵ SPĚVÁČEK, Jiří. *Král diplomat: Jan Lucemburský 1296-1346*, s. 24.

³⁶ ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Král cizinec*, s. 71.

³⁷ SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346: K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*, s. 65.

³⁸ SPĚVÁČEK, Jiří. *Král diplomat: Jan Lucemburský 1296-1346*, s. 24.

³⁹ LOZINSKIJ, Goracevič Samuil. *Dějiny papežství*, s. 124.

⁴⁰ KUTHAN, Jiří. *Charles IV: Emperor and King of Bohemia – visionary and founder*, s. 326.

⁴¹ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 24.

⁴² BLÁHOVÁ, Marie et al. *Kroniky doby Karla IV.*, s. 78.

⁴³ KERN, Fritz. *Acta Imperii Angliae et Franciae: ab anno 1267 ad annum 1313*, s. 107-108.

⁴⁴ *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*, s. 890.

3 Arcibiskup trevírský

3.1 Cesta k intronizaci

Pouhé dva roky po neúspěšné kandidatuře na pozici mohučského arcibiskupa se na Balduina již po několikáté usmálo štěstí. Dne 22. listopadu roku 1307 totiž nečekaně zemřel trevírský arcibiskup Dietrich Nasavský.⁴⁵ Jeho skolem se uvolnila jedna z prestižních kurfiřtských diecézí. Mohučský stolec byl roku 1306 z vůle francouzského krále Filipa obsazen Petrem z Aspeltu. Rok před Petrovým zvolením se kolínského stolce ujal Jindřich z Virneburku⁴⁶, jehož otec byl velmi zadluženým vazalem francouzské koruny.⁴⁷ Je tedy zjevné, že král Filip měl oba biskupy pevně zavázané francouzskému zájmu.

Z Filipova pohledu byl Balduin ideální volbou, nebyl však jediný, kdo se chtěl stát pánem trevírské diecéze. Současně s Balduinem se o Trevír ucházel i syn hraběte ze Sponheimu, arcijáhen Emicho.⁴⁸ Balduinovi v tuto dobu bylo 22 let, tudíž se podle kanonického práva nemohl stát arcibiskupem, neboť stejně jako Emicho nesplňoval stanovené podmínky. Nedosahoval předepsaného věku třiceti let, a dokonce nebyl ani knězem, nýbrž byl vysvěcen pouhým jáhnem.⁴⁹ Proto Balduin zažádal o udělení dispenzu, tedy papežské výjimky, načež mu papež vyhověl a výjimku udělil.

V tu chvíli se pravděpodobnost Balduinova kariérního vzestupu povážlivě zvýšila a ke konci roku 1307, konkrétně 7. listopadu, se trevírská kapitula jednomyslně shodla, že Balduin bude příštím arcibiskupem trevírským.⁵⁰ V tomto rozhodnutí jistě hrál roli i Petr z Aspeltu, někdejší probošt kapituly v Trevíru, jež vydal pokyn, aby byl zvolen právě Balduin.⁵¹ Balduin přijal 10. nebo 11. března následujícího roku v majestátní katedrále svatého Petra v Poitiers, biskupskou mitru z rukou samotného papeže a stal se hlavou trevírské arcidiecéze.⁵²

Obsazení jednoho z nejmocnějších církevních úřadů neuniklo ani kronikáři Zbraslavského kláštera Petru Žitavskému, který napsal: „*toto je, po čem toužím: trůn arcibiskupský dostal Balduin. K tomuto stolci on na přímluvu se dostal, nikoli za plat; vždyť za plat se dobytče prodává věru, nikoli prelátský úřad. A je to ošklivý zlozvyk, dáva-li peníze někdo, kdo biskupem touží se státi anebo prelátem též. Ten právem zavržen bývá, neboť zavržen jest, kdo prelátství snaží se koupit. To je zajisté cesta, již kráčí svatokupectví. Hanba postihne ty, kdož po této cestě se berou. Proto měl Balduin prospěch, že nečinil takové věci*“.⁵³ Nedůvěřivému králi Filipu jistě nestačily Balduinovy ústní závazky francouzské koruně, a tak mu nařídil sepsat slavnostní

⁴⁵ SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346: K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*, s. 65.

⁴⁶ BLÁHOVÁ, Marie et al. *Kroniky doby Karla IV.*, s. 161.

⁴⁷ ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Král cizinec*, s. 66.

⁴⁸ SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346: K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*, s. 65.

⁴⁹ ANTONÍN, Robert, ŠMAHEL, František, BOBKOVÁ, Lenka, ed. *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, s. 44.

⁵⁰ SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346: K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*, s. 65.

⁵¹ SPĚVÁČEK, Jiří. *Král diplomat: Jan Lucemburský 1296-1346*, s. 24.

⁵² HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 24.

⁵³ *Zbraslavská kronika: Chronicon aulae regiae*, s. 241-242.

listinu, ve které Balduin prohlašuje, že pouze „pomocí a přízní francouzského krále“ se stal arcibiskupem, a přísahal na evangelium, že bude hájit zájmy francouzského krále, které nebudou v rozporu s králem římským a církví svatou.⁵⁴

3.2 První kroky v arcibiskupském úřadu

Necelé čtyři měsíce po své intronizaci se arcibiskup Balduin vydal vstříc novému životu: „A tak se Balduin přestěhoval do Trevíru, v nádheře míru a harmonie, na nejsvětější svátek svatodušní v roce 1308“. Svatodušní svátky neboli letnice připadaly roku 1308 na neděli 2. června. Samozřejmě, že se na svou cestu nevydal samotný, nýbrž „s velkou družinou významných a ušlechtilých společníků“.⁵⁵

V době, kdy se ujal arcibiskupského úřadu, byl Trevír po finanční stránce ve velmi svízelné situaci. Balduinův bratr Jindřich VII., který už od roku 1296 vedl spor s předchozím arcibiskupem, totiž nechal již kolem roku 1300 systematicky pustošit vesnice, pole a vinice spravované trevírskou diecézí, aby nahlodil jejich příjmy a zničil tamní hospodářství.⁵⁶ Až 2. dubna 1302 byla mezi oběma velmoži ujednána mírová smlouva, dle které se Jindřich stal trevírským měšťanem a Trevír mu přislíbil jeden dům a roční rentu.⁵⁷ Proto Balduin při svém nástupu do úřadu ujistil trevírské občany, že konflikty skončí. Bezpochyby také žádal svého bratra o několik půjček ke konsolidaci finanční situace diecéze i města samotného.

Jindřich Balduinovi častokrát vyhověl, první půjčku ve výši 40 000 tourských grošů mu v jarních měsících roku 1308 poskytl.⁵⁸ Další půjčka ve výši 30 000 tourských grošů, byla prokazatelně sjednána již v listopadu. Součástí této dohody mezi dvěma Lucemburky bylo zřeknutí Balduinových dědických práv na majetek, na který měl ze strany svých rodičů nárok, ve prospěch svého bratra Jindřicha. Balduin souhlasil a již 21. března 1308 se svých nároků na lucemburské dědictví bezpodmínečně zřekl.⁵⁹ V následujícím roce, kdy se Jindřich stal císařem, si na něm Balduin vymohl právo rozhodovat o udělování církevních prebend ve své diecézi, ve všech chrámech osobám jemu a Říši oddaným.⁶⁰

3.3 Arcibiskupovy závazky a činy ve prospěch církve

V čele církevní provincie je metropolita, kterým je arcibiskup diecéze, jíž řídí. Takový metropolita, jímž Balduin jistě byl⁶¹, měl určité povinnosti.⁶² Mezi arcibiskupské povinnosti

⁵⁴ KERN, Fritz. *Acta Imperii Angliae et Franciae: ab anno 1267 ad annum 1313*, s. 113-115.

⁵⁵ WYTTENBACH, Johannes H., F.J. MÜLLER, Michael, ed. *Gesta Trevirorum integra*, s. 189.

⁵⁶ WAMPACH, Camille, ed. *Urkunden und Quellenbücher zur Geschichte der altluxemburgischen Territorien*, s. 262.

⁵⁷ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 25.

⁵⁸ REICHERT, Winfried. *Bischofsmitra, Wenzelskrone und Kaiserdiadem: Zur Finanzierung der luxemburgischen Herrschaft in Trier, in Böhmen und im Reich zu Beginn des 14. Jahrhunderts*, s. 63-85.

⁵⁹ BURGARD, Friedhelm, REICHERT, Winfried. *Erzbischof Balduin von Trier und König Johann von Böhmen*. In: *Johann der Blinde: Graf von Luxemburg, König von Böhmen*, s. 291-306.

⁶⁰ STENGEL, Edmund. *Nova Alamanniae: Urkunden, Briefe und andere Quellen besonders zur deutschen Geschichte des 14. Jahrhunderts*, s. 23.

⁶¹ Samostatná trevírská provincie zanikla po reformě hierarchie římskokatolické církve roce 1801 a od té doby je trevírské biskupství součástí kolínské církevní provincie

⁶² ZEDNÍČEK, Miroslav. *Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny*, s. 195.

patřily například vizitace, tedy návštěvy podřízených církevních struktur, které spadaly do církevní provincie arcibiskupova působení, při kterých měl biskup dozírat na činnost venkovských duchovních správců a na mravní stav lidu. V případě porušení církevní kázně byl arcibiskup povinen podat zprávu papeži. Jednu z takovýchto vizitací Balduin nařídil 21. března 1340 na arciděkanství v Longuionu.⁶³ Důležité bylo též jmenování generálního vikáře diecéze, na kterého přechází její správa při uprázdnění biskupského stolce a zároveň byl vykonavatelem duchovního soudnictví a obecným biskupovým důvěrníkem.⁶⁴ O jednom takovém správci máme zprávu, a to konkrétně o Johannu z Lichtenburgu, kterého Balduin pověřil funkcí roku 1349.

V církevních záležitostech se Balduin projevil jako štědrý donátor a rovněž jako pečovatel o prospěch svatostánků v dosahu jeho arcibiskupské moci. Staral se o různé reformy a obnovy klášterů. Takřka zpočátku svého úřadu roku 1310 svolal provinciální synodu, ze které zjišťujeme, že kladl nemalý důraz na kostelní výzdobu. Upravil užívání mešního vybavení a zejména významně změnil tradiční zdobení oltářů. Dle Balduina měl být každý oltář krášen obrazem, což ve středověké církvi nebylo žádnou samozřejmostí.⁶⁵

V roce 1339 svolal další synodu, jež byla mířená proti narušitelům a útočníkům na klérus či kostely. Reformoval benediktinské převorství Beatusberg u Koblenze a kolem roku 1315 jej přeměnil v kanovnícký klášter. Začlenil farní kostel v Temmels u Macherenu nad Moselou ve prospěch teutonského řádu v Trevíru.⁶⁶ Veliký zájem v něm vzbudil kolegiální kostel Panny Marie v městě Oberwesel, ve kterém spolu s městem Boppard od roku 1310 vykonával fojtství, a které o dva roky později získal v podobě říšské zástavy. Oberweselskému kostelu věnoval tři nová prebenda, opravil škody, uvedl jej do skvělého stavu a mnohými dalšími dary se zasloužil o jeho prosperitu. Balduin zde byl natolik oblíben, že mu jím 12. ledna roku 1339 jmenovaný děkan a klášterní kapitula zasvětili svátek.⁶⁷

Oberwesel však nebylo jediným městem, které se mohlo pyšnit Balduinovou laskavostí. Opat Wernherus a celý konvent Neuf-Château řádu cisterciáků ve štrasburské diecézi 10. září 1334 sdělují, že z důvodu četných dobrot ze strany Balduina, „bratra blahé paměti pána Jindřicha sedmého ctihodného císaře Římanů a hraběte lucemburského“, a také proto, že řečený klášter byl založen a vystavěn hrabaty lucemburskými, se každý den v následujícím roce zavazují konat mši za zmíněná knížata. Stejně kroky podstoupily též klášter v Münstermaifeldu, klášter emeritních bratří v Trevíru, dóm v Liége a kostel v Kardenu.⁶⁸

3.4 Říšský kníže a územní politika trevírské diecéze

Úloha arcibiskupa-kurfírta byla mnohem složitější než úloha „běžných“ arcibiskupů. Byl totiž osobou zastávající hned dva úřady najednou, jeden duchovní a jeden světský. V momentě, kdy

⁶³ *Publications de la Société pour la Recherche et la Conservation des Monuments Historiques dans le Grand-Duché de Luxembourg*, s. 79.

⁶⁴ KADLEC, Jaroslav. *Dějiny katolické církve: církevní středověk*, s. 179.

⁶⁵ FAJT, Jiří. *Karel IV., císař z Boží milosti: kultura a umění za vlády Lucemburků 1310-1437*, s. 27.

⁶⁶ *Publications de la Société pour la Recherche et la Conservation des Monuments Historiques dans le Grand-Duché de Luxembourg*, s. 58, 71.

⁶⁷ FAJT, Jiří. *Karel IV., císař z Boží milosti: kultura a umění za vlády Lucemburků 1310-1437*, s. 28.

⁶⁸ *Publications de la Société pour la Recherche et la Conservation des Monuments Historiques dans le Grand-Duché de Luxembourg*, s. 12, 80.

byl Balduin vysvěcen arcibiskupem, stal se zároveň říšským knížetem kurfiřtem, který vládl kurfiřtskému panství. Území, které Balduin ovládal jako kurfiřt, bylo zhruba dvakrát menší než území, kterému vládl z pozice arcibiskupa, ale na tom příliš nezáleželo, obzvláště když byl biskupem i kurfiřtem v jedné osobě.⁶⁹ Trevírské arcibiskupství v čele s Lucemburkem značilo pro moselskou oblast velikou naději na zlepšení životní úrovně.

Již od 11. století panoval totiž mezi pány z Pomoselí v čele s hrabaty z Lucemburska a biskupy z Trevíru tvrdý boj. Řeka Mosela vytváří přírodní klikatou hranici, jejíž pravý břeh patřil převážně Trevíru a levý břeh lucemburskému hraběti. Proto se obě mocnosti snažily prorazit hranice té druhé a rozšiřovat své državy na střední a horní Mosele, na řece Sauer a v okolí vrchoviny Eifel. Následně se pokoušely državy udržet a upevňovat svou vládu.⁷⁰ Napětí z těchto neutuchajících procesů teritorializace znovu a znovu propukalo ve vážné ozbrojené konflikty mezi dvěma největšími politickými i územními mocnostmi na řece Mosele.⁷¹ Dosazení Lucemburka na trevírský stolec naznačovalo konec těmto sporům a začátek velkolepé bratrské spolupráce.

Mír mezi bratry vydržel až do Jindřichovy smrti 23. srpna 1313.⁷² Vztah mezi Jindřichovým synem Janem a Balduinem byl ovšem zcela jiný než mezi dvěma bratry. Balduin, byť laskavý podporovatel svého synovce, co se však týče politiky, neobešel se jejich vztah bez jistého napětí. Rozpory se projevíly zejména ve znovu rozpoutané lucembursko-trevírské rivalitě. Balduin totiž obnovil expanzivní politiku na úkor Lucemburčanů. Již 2. února 1314 se Jan vzdal všech práv na Malberg, Saarburg a Wittlich. Oblasti Wittlich a Großlittgen se staly jakousi základnou Trevíru na levém břehu řeky Mosely, které sice byly v Janově jurisdikci, ne však trvale. V srpnu roku 1332 a znovu 1. října o dva roky později se Jan vzdal své feudální svrchovanosti a rezignoval na uvedené oblasti, a ty připadly Trevíru. Tento ústupek Jan podstoupil pravděpodobně z důvodu udržení si Balduina na své straně.

V roce 1324 Balduin získal suverenitu nad lucemburskými hrady a městy Simmern a Hunsrück⁷³ a Jan proti expanzivní politice svého strýce přijal patřičná opatření sice až o léta později, ale přece. Počínaje rokem 1334 začal Jan budovat řetězec vlastních hradů na horním toku Mosely. Linie Janových hradů zahrnovala Amel, Dreibern, Reifferscheid, Schleiden, Junkerath, Stadtkyll, Hillesheim, Hartradstein, Schönecken, Friedland, Bettingen a pravděpodobně také Gerolstein.⁷⁴ Balduin nad Janem v říšské územní politice suverénně zvítězil především ovládnutím územní osy, představující oblasti podél řeky Mosely až ke Koblenci. Dosáhl toho svými obratnými politickými schopnostmi s pomocí reformy trevírské kanceláře, v níž působil například Balduinův hlavní pomocník, notář a mohučský kapitulní děkan Rudolf Losse.⁷⁵ Trevírská kancelář z jeho podnětu provedla rozsáhlou revizi a kodifikaci

⁶⁹ ENGELBRECHT, W. K. H. Wilken, MYŠÁK, Miroslav, VIDEMAN, Jan. *Kroměřížský kabinet mincí a medailí: Ražby porýnských arcibiskupů a kurfiřtů*, s. 134-135.

⁷⁰ RENN, Heinz. *Das erste Luxemburger Grafenhaus (963-1136)*, s. 203-237.

⁷¹ BÜTTNER, Heinrich. *Der Übergang der Abtei St. Maximin and as Erzstift Trier unter Erzbischof Alberi von Montreuil*, s. 65-67.

⁷² HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 42.

⁷³ BURGARD, Friedhelm, REICHERT, Winfried. Erzbischof Balduin von Trier und König Johann von Böhmen. In: *Johann der Blinde: Graf von Luxemburg, König von Böhmen*, s. 291-306.

⁷⁴ MÖTSCH, Johannes. *Die Balduineen: Aufbau, Entstehung und Inhalt der Urkundensammlung des Erzbischofs Balduin von Trier*, s. 427-447.

⁷⁵ ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Karel IV. Za císařskou korunou: 1346-1355*, s. 10.

listin týkajících se trevírského arcibiskupství, vedoucí k vytvoření sbírky trevírského státního práva a finančního hospodaření.⁷⁶ Nemalý podíl též patří Balduinově správnímu systému, založeném zejména na zapojení nižší a střední šlechty do lenního systému.

3.5 Feudální pouta

Trevír v Balduinových rukou své državy často rozšiřoval, nejednou o ně však také přišel. Početnou část těchto držav a vlastnictví si Balduin zajistil pomocí lenních vztahů. Z pozice tzv. lenního pána, tedy osoby, která je vlastníkem půdy, území nebo určité oblasti, propůjčoval Balduin tyto pozemky různým osobám, tzv. leníkům. Ti museli při přebírání léna skládat tzv. lenní slib, složený z přísahy věrnosti a v případě potřeby zajištění vojenské pomoci. Naopak Balduin byl vázán pomoci svému vazalovi v nouzi. Leník pak byl za využívání Balduinovy půdy povinen platit dávky, často v naturáliích.⁷⁷

V první polovině 14. století Trevír disponoval rozsáhlými majetky a širokými polnostmi. Nejjižnějším bodem ovládaným Balduinem bylo město v Sársku St. Wendel, ke kterému si Balduin vytvořil speciální vztah a věnoval mu podobnou péči jako Oberweselu. Získal jej roku 1328 a o 4 roky později Wendelu zařídil městská práva.⁷⁸ Na východě to byl St. Johannesberg a na severu Hartenfels. Balduin však měl své vazaly i daleko za hranicemi své diecéze na levém břehu řeky Mosely.⁷⁹ Mezi ně patřili například pánové Johann z Falkensteinu a Hermann z hradu Brandenburg, kteří 17. února 1334 dali na vědomí, že obdrželi v léno od Balduina, arcibiskupa trevírského, a od jeho církve, hrad Neuerburg na kopci u Wittlichu a různé příjmy a renty. O pouhý den později rytíř Hermann z Brandenburgu napsal, že nechá své syny, Friedricha a Hermanna, až dosáhnou dospělosti, potvrdit platbu nástupnických lenních poplatků, na kterých se s biskupem domluvili.⁸⁰ Pečeť Johanna z Falkensteinu, příbuzného Brandenburských, purkrabího reulandského a guvernéra lucemburského, se často objevuje na konci podobných listin v 30. letech 14. století.

V roce 1334 rovněž Rudolf z Ansembourgu se svou ženou Stinou, ohlásili, že je Balduin přijal za částku 100 liber z Halle jako vazaly pro hrad Schmidzburg v míšenské diecézi, který byl Balduinovi svěřen během sporu mezi Schmidzburskými a hrabaty z Kyrburgu.⁸¹ Za stejnou částku se 23. října Balduinovým vazalem stává Jindřich z Neuebergu.⁸² Dalším záchytným bodem Trevíru na levém břehu řeky Mosely, na území ovládaném lucemburským hrabětem, byli páni ze Schöneckenu, se kterými Balduin nejednou obchodoval a vázal lenní vztahy.

Hartrad, pán ze Schöneckenu, spolu se svou manželkou Markétou 12. března 1334 dali na vědomost, že je Balduin přijal jako vazaly za 40 liber tourských denárů a že od něj znovu přijali v léno jejich dvůr a další příjmy. V panu Hartradovi můžeme vidět ukázkový příklad leníka,

⁷⁶ KVĚT, Jan. *Illuminované rukopisy královny Rejčky: Příspěvek k dějinám české knižní malby ve století XIV.*, s. 227.

⁷⁷ KUBÁČ, Zdeněk. *Historické proměny veřejné správy v ohledu a poměru k vývoji církevní správy v Českých zemích.*

⁷⁸ FAJT, Jiří. *Karel IV., císař z Boží milosti: kultura a umění za vlády Lucemburků 1310-1437*, s. 32.

⁷⁹ BURGARD, Friedhelm, REICHERT, Winfried. *Erzbischof Balduin von Trier und König Johann von Böhmen.* In: *Johann der Blinde: Graf von Luxemburg, König von Böhmen*, s. 291-306.

⁸⁰ *Publications de la Société pour la Recherche et la Conservation des Monuments Historiques dans le Grand-Duché de Luxembourg*, s. 3.

⁸¹ Tamtéž, s. 13.

⁸² Tamtéž, s. 15.

kteřý dodržel svou lenní přísahu, poskytl Balduinovi vojenskou podporu a v boji za svého lenního pána roku 1352 padl.⁸³ O pánech ze Schöneckenu také víme, že byli Balduinovi natolik zavázáni a dlužní, že Balduin dokonce vlastnil dvory některých členů tohoto rodu. Například Filip ze Schöneckenu a jeho žena Irmengardis 9. července 1340 opět přijmuli v léno jejich dvůr v Kruckinhuseu u Lutze, nedaleko Trys. K Filipovi se 29. listopadu 1341 přidal i Jan z perle, který taktéž přijal v léno svůj dvůr v Perle za 80 trevírských denárů.⁸⁴

Balduin rovněž často působil jako kupec a obchodník. Dne 7. září 1319 prodal své podíly na farnosti Aldenburg rytíři Andreasi von Stein a jeho manželce Kunigundě za obnos 100 liber z Halle. O léta později, v roce 1334 Balduin naopak kupuje farnosti Wolfsweiler a Bleiderdingen od Kunigundy a jeho nejstaršího syna za 300 hallských liber. Bratr rytíře Andrease, Eberhard, se stal Balduinovým leníkem, když 16. ledna 1328 dostal v léno Balduinem postavený hrad jménem Baldenau.⁸⁵ Od spřáteleného pána Jana ze Schöneckenu a jeho ženy Alheidis zakoupil 25. dubna roku 1336 za 40 liber z Halle polovinu pastviny zvané Mittelouwe poblíž hradu a městečka Manderscheid.⁸⁶ Nesoustředil se však pouze a jen na hmotné majetky. Například 7. července 1338 za účelem snížení dluhů kláštera *monasterii Rutilensis* odkoupil za 200 malých tourských, desátek z vesnice Gandren. Dne 20. srpna 1339 Balduin koupil příjmy z Wampachu od Jana, pána z Falkensteina.

Za doby svého působení v čele trevírské diecéze se Balduin dozajista setkal s mnohými příkořimi. Jistě ale nejednou prokázal, že nebyl hrubým člověkem a že umí odpouštět. O tom se zachovala zpráva ze dne 9. července roku 1339, kdy ve své jasnosti přijal rytíře Jacquese z Vertonna a jeho ženu Marii z Anonu a odpustil jim vícero špatností, excesů a urážek, začož mu přenechali jejich dům v Aitre. Ve stejný den se Balduinovými poddanými stali Jan z Clymensy, Jakemins z Paiheret a Colignons Dugney a dali na vědomost, že jim Balduin, pod pokutou 40 tourských grošů prominul četné špatnosti spáchané na něm a jeho rodině.⁸⁷ Neznáme však závažnost těchto provinění, nevíme ani jestli byla vzájemně propojena a čeho se přesně týkala. Nelze proto určit, zda se jednalo o spravedlivý trest nebo jestli se v Balduinovi projevila jistá míra chamtivosti.

3.6 Nejmnocnější církevní prelát v Říši?

Když se v letech 1305-6 Balduin ucházel o mohučský arcibiskupský stolec, neuspěl. Ovšem po smrti „starého lišáka mohučského“ Petra z Aspeltu 5. června roku 1320 se mu naskytl další příležitost.⁸⁸ Nedlouho poté ho mohučská kapitula zvolila za Petrova nástupce, čímž by se stal držitelem dvou arcibiskupství zároveň, a především držitelem dvou kurfiřtských hlasů. Papež Jan XXII. však 31. srpna udělil mohučský stolec Mathiasi z Buchecku, přičemž Balduin papeži

⁸³ *Publications de la Société pour la Recherche et la Conservation des Monuments Historiques dans le Grand-Duché de Luxembourg*, s. 81.

⁸⁴ Tamtéž, s. 103.

⁸⁵ Balduin své hrady často pojmenovával názvy odvozenými z jeho jména. Tím mohl inspirovat svého prasynovce Karla IV. při zakládání například hradu Montecarlo v Toskánsku.

⁸⁶ TOEPFER, Friedrich. *Urkundenbuch für die Geschichte des graeflichen und freiherrlichen Hauses der Voegte von Hunolstein*, s. 310-311.

⁸⁷ *Publications de la Société pour la Recherche et la Conservation des Monuments Historiques dans le Grand-Duché de Luxembourg*, s. 72.

⁸⁸ ANTONÍN, Robert, ŠMAHEL, František, BOBKOVÁ, Lenka, ed. *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, s. 400.

ustoupil a raději s Mathiasem navázal přátelský vztah.⁸⁹ Ten však ve svém úřadě vydržel pouhých 7 let, když jeho konání dne 10. září 1328 přerušila náhlá smrt.⁹⁰ Balduin tak dostal již třetí možnost znovu se ucházet dvojí úřad arcibiskupský, o něhož tentokrát projevil veliký zájem.

K jeho neúspěchu však nahrávala situace v Říši. Ocitl se totiž mezi dvěma zneprátelenými tábory, mezi papežem a císařem římským, tedy Janem XXII. a Ludvíkem Bavorskem. Dlouholetý spor mezi dvěma pány zastupující dva nejvyšší úřady se vyvíjel tak, že Jan Ludvíka prohlásil arcikacířem a Ludvík Jana za uzurpátora Svatopetrského stolce. Neúspěch spočíval v tom, že Balduin s Ludvíkem udržoval kontakty, což se avignonskému papeži nelíbilo. Papež Jan se totiž domníval, že Balduin příliš inklinuje k císařově politice, a představa Balduina v držení dvou duchovních kurfiřtství ho jistě děsila. Mohučské arcibiskupství připadalo pod rezervační právo papeže, který tak do funkce 11. října 1328 raději jmenoval Ludvíkova odpůrce, stejnojmenného synovce Jindřicha z Virneburku.⁹¹ Mohučská kapitula si Balduina dokonce vyžádala jako příštího arcibiskupa a ihned ho pověřila správou jejich diecéze jako koadjutora. Papež Jan však kapitulu zcela ignoroval, totožně jako delegaci do Avignonu organizovanou českým králem Janem. Důsledkem tohoto střetu bylo ochladnutí vztahů mezi papežem spolu s kurií a Balduinem, přičemž ukřivděný Balduin se raději přidal na stranu Ludvíka Bavora v boji proti církevnímu státu.⁹² Balduin se ovšem s verdiktem Svatého otce nesmířil, obsadil Mohuč a za pomoci svého vojska papežova přívržence od města postupně vyhnal. Mír mezi Jindřichem a Balduinem byl dohodnut až v srpnu roku 1329 s tím doslovem, že Balduin Mohuč spravoval z pozice administrátora.⁹³ Během sedmi let v úřadu administrátora mohučské diecéze, ve spojení s diecézí Trevířskou a poručenstvím v dalších diecízích, soustředil ve svých rukou velikou moc, využitou například ke zprostředkování míru mezi Janem Lucemburským a císařem Ludvíkem. Na tyto kompetence Balduin rezignoval již koncem roku 1336 a vzdal se mohučského arcibiskupství a poručenství v biskupství špýrském a wormsém, v naději usnadnění procesu rekonciliace Ludvíka Bavora a přesvědčení nového papeže Benedikta XII., aby ve sporu ustoupil.⁹⁴

3.7 Arcibiskup v zajetí

Balduinova bezohlednost v expanzivní politice se mu roku 1328 opravdu vymstila. V tomto roce totiž nechal protiprávně vystavět hrad na sponheimsko-starhemberském území, které ovládala hraběnka Loretta, vdova po hraběti Salmu, vládnoucí jménem svých dětí. Oprávněný hraběncin vztek vyvolal ozbrojený konflikt mezi oběma stranami, který eskaloval ve chvíli, kdy Loretta nechala zajmout významného úředníka z Balduinova dvora, pána Fridricha z Kitburgu. V momentě, kdy se rozhořčený Balduin chystal vojensky napadnout hraběncino sídlo, dokázal mezi nimi sponheimský probošt Jindřich vyjednat příměří. Po sjednaném míru, kdy Balduin

⁸⁹ KRYŠTŮFEK, Xaver. *Zřízení pražského arcibiskupství*, s. 55.

⁹⁰ EUBEL, Conrad. *Hierarchia catholica medii et recentioris aevi sive summorum pontificum, S.R.E. cardinalium, ecclesiarum antistitum series: e documentis tabularii praesertim Vaticani collecta, digesta, edita. Saeculum XVI ab anno 1503 complecten*, s. 322.

⁹¹ ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Král cizinec*, s. 478.

⁹² HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 61.

⁹³ SPĚVÁČEK, Jiří. *Král diplomat: Jan Lucemburský 1296-1346*, s. 197-198.

⁹⁴ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 76.

bezpečně vyplul lodí po řece Mosele směrem do Koblence, byl i se svým doprovodem ze zálohy přepadem hraběncinou četou, zajat a převezen na hrad Starhemberk.⁹⁵ Tak se stalo v červnu 1328 a Trevír neprodleně vyslal jistého Nikolase z Hunolsteinu, aby s hraběnkou ve Strakenburgu vyjednával o podmínkách arcibiskupova propuštění.⁹⁶

Když se král Jan dozvěděl o Balduinově zajetí, vydal se ke Starhemberku z Francie, kde se účastnil korunovace Filipa VI., aby svého strýce vysvobodil. Toho dosáhl pouze přijetím velmi tvrdých hraběnciných podmínek, které Balduinovi stanovily pokutu jedenácti tisíc liber haléřů a třiceti tisíc liber.⁹⁷ Po nepřiliš dlouhém nedobrovolném pobytu uvnitř hradu Starhemberku byl Balduin 7. července 1328 propuštěn.⁹⁸

4 Mistr diplomat

4.1 Působení v době Jindřicha VII.

Dne 1. května roku 1308, nedaleko svého rodového sídla na severu Švýcarska, zemřel římský král Albrecht I. Habsburský rukou svého synovce Jana Parricidy. Zprávy o jeho smrti se rychle rozšířily a začalo se spekulovat, kdo zaujme jeho místo. Jindřich VII. již 11. května uzavíral v Nivelles pojistný pakt s knížaty Guidem Flanderským, Vilémem Henne-gavsko-holandským a Janem II. Brabantským.⁹⁹ Pakt spočíval v zachování majetků. Kdyby se jeden z knížat stal římským králem, ostatním by potvrdil lenní poměry.¹⁰⁰

Jindřich měl z uvedených knížat k cestě na trůn zdánlivě nejlepší předpoklady. Udržoval dobré vztahy s papežskou kurií, měl podporu francouzského krále a přátele v porýnských kurfiřtstvích. Dne 9. června 1308 však francouzský král Filip IV. oznámil nečekanou zprávu, a sice kandidaturu svého bratra, Kapetovce Karla z Valois.¹⁰¹ Balduin, vědom si svých závazků k francouzské koruně, na oznámení nereagoval a raději vyčkával. Není však pochyb o jeho přání pomoci svému bratrovi k titulu římského krále, o čemž kronikář Petr Žitavský sepsal několik vět: „*Navštívil tedy pana Petra, mohučského arcibiskupa, zjevil mu vroucí a tajnou touhu své vůle a požádal ho snaživými prosbami, aby řídil jeho předsevzetí a přání. A pan Petr, mohučský arcibiskup, neodporoval dlouho prosbám žadatelovým, nýbrž s ochotnou laskavostí svolil; neboť miloval i sám nesmírnou láskou toho hraběte, za něhož Trevírský prosil.*“

Kronikář navíc přidává další zdůvodnění, proč arcibiskup Petr z Aspeltu svolil k Balduinově prosbě. Napsal, že „*tohoto pana Petra, mohučského arcibiskupa, zrodilo, vychovalo a vyživilo město Trevír*“.¹⁰² Jistou roli to hrát mohlo, avšak větší váhu přikládám tomu, že Petr jistě věděl, že volba Karla z Valois by byla znamenala nekontrolovatelný nárůst, už tak rostoucího,

⁹⁵ SPĚVÁČEK, Jiří. *Král diplomat: Jan Lucemburský 1296-1346*, s. 192.

⁹⁶ TOEPFER, Friedrich. *Urkundenbuch für die Geschichte des graeflichen und freiherrlichen Hauses der Voegte von Hunolstein*, s. 155.

⁹⁷ SPĚVÁČEK, Jiří. *Král diplomat: Jan Lucemburský 1296-1346*, s. 192.

⁹⁸ TOEPFER, Friedrich. *Urkundenbuch für die Geschichte des graeflichen und freiherrlichen Hauses der Voegte von Hunolstein*, s. 155.

⁹⁹ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 25-26.

¹⁰⁰ FAJT, Jiří. *Karel IV., císař z Boží milosti: kultura a umění za vlády Lucemburků 1310-1437*, s. 26.

¹⁰¹ ČECHURA, Jaroslav; ŽŮREK, Václav. *Lucemburkové: Životopisná encyklopedie*, s. 104.

¹⁰² *Zbraslavská kronika: Chronicon aulae regiae*, s. 242.

francouzského vlivu v Říši, což vyvolalo obavy i u ostatních kurfiřtů. Dne 18. května 1308 na nátlak ze strany krále Filipa IV., vybídl papež Kliment kurfiřty k volbě římského krále, neoznačil však svého favorita. Mezitím Jindřich z Virneburku, nejvíce zavázaný kurfiřt francouzskému dvoru, ve snaze vymanit se z francouzské moci, začal plnit Balduinem sprádanou mimořádnou taktiku, a sice přesvědčit zbylé 4 volitele, aby se při volbě řídili jen a pouze Balduinovým doporučením.¹⁰³ Zatímco pána z Virneburku si stačil zavázat Jindřich VII. příslibem, že se ožení s jednou z jeho neteří.

Dne 22. až 24. listopadu roku 1308, během volebních jednání, činil Jindřich jeden ústupek za druhým, aby se kurfiřtům zavděčil. Nemalé koncese Jindřichovy získaly většinu kurfiřtských hlasů, a coby relativně malou mocí oplývající neznámý lucemburský hrabě byl 27. listopadu v dominikánském klášteře ve Frankfurtu jednohlasně, s výjimkou nepřítomného slabého krále Jindřicha Korutanského, zvolen římským králem.¹⁰⁴ V ten samý den bylo na Balduinův příkaz o volbě podáno písemné svědectví vyhrazené pro papeže. Listina psaná Jindřichem z Lobruclu a ověřená veřejným notářem římské církve Arnoldem z Putei obsahuje slova o Balduinově vystoupení před kurfiřty, při kterém pečlivě vyjmenoval Jindřichovi vlastnosti a cnosti, a rovněž žádost, aby papež zvolenému králi udělil císařskou korunu, co ale neobsahuje, je žádost o aprobaci.¹⁰⁵

Již necelé 2 měsíce po volbě, 6. ledna 1309, byl Jindřich spolu se svou manželkou Markétou korunován v Cáchách králem a královnou Římanů. Stál před ním nelehký úkol, a sice nastolit a upevnit svou vládu v Říši a potýkat se s nepřízní francouzského krále, do které upadli jak Jindřich, tak Balduin pro nerespektování jeho volebního přání a doporučení. Dne 11. ledna se Jindřichovi dostalo nevyžádané papežské aprobace. Věděl tedy, že papež je na jeho straně a rozhodl se vyjet na tradiční římskou jízdu za císařskou korunou, povzbuzen argumentem, že jedině císař zastává legitimní moc v určitých částech Říše.¹⁰⁶ V letních měsících proto nasbíral potřebné finance a podporu hrabat, pánů, rytířů a vojska o počtu kolem 5 000 mužů a po boku svých bratří, Balduina a Walrama, se 10. září roku 1310 vydal na cestu. Ani jeden však jistě netušil, že na Apeninském poloostrově stráví zhruba 3 roky. Výprava započala v Bernu a pokračovala dále směrem k Itálii přes Savojsko.¹⁰⁷ Itálie však byla místem velmi nestálým, od smrti císaře Fridricha II. roku 1250 se totiž politicky i teritoriálně pozvolna rozdělovala. Severní Itálii ovládali silné městské státy jako Benátky, Milán, Janov a Florencie. Tato města si byla navzájem konkurencí a často mezi sebou vedla otevřené války. Střední Itálii ovládal církevní stát a jih země ovládala dvě království, Sicilské a Neapolské.¹⁰⁸

Cesta do Říma byla jednoduše velmi trnitá a v zákoutí země probíhaly tradiční boje mezi guelfy – stoupenci papeže a ghibelliny – stoupenci císaře. Balduin s Jindřichem pokračovali přes Susy, Turín, Asti a Vercelli, až dorazili do Milána, kde 6. ledna 1311 přijal Jindřich od milánského arcibiskupa Castoneho della Torre, v chrámu svatého Ambrože železnou korunu a stal se

¹⁰³ SPĚVÁČEK, Jiří. *Karel IV.*, s. 28.

¹⁰⁴ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 27.

¹⁰⁵ SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346: K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*, s. 94.

¹⁰⁶ ČECHURA, Jaroslav; ŽŮREK, Václav. *Lucemburkové: Životopisná encyklopedie*, s. 104-106.

¹⁰⁷ ANTONÍN, Robert, ŠMAHEL, František, BOBKOVÁ, Lenka, ed. *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, s. 28.

¹⁰⁸ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 30.

lombardským králem.¹⁰⁹ Jindřich však udělal zásadní strategickou chybu, kterou mu vyčetl i básník Dante Alighieri. Namísto přímého tažení do Říma se snažil dobít každé vzpurné město, což ho stálo nejen podporu spojenců, ale také životy jeho nejbližších. Při obléhání Brescie 26. 7. zemřel Balduinův a Jindřichův bratr Walram¹¹⁰ a další těžká rána přišla v podobě smrti Jindřichovi manželky Marie 14. prosince v Janově.¹¹¹

Dne 6. května 1312 se Jindřich, za pomoci spojenců z rodu Collona, šarvátkou od severu probil u milvijského mostu do východní části města.¹¹² Až 29. června boje ustaly a Jindřich byl v lateránské bazilice v Římě kardinálským legátem korunován císařem Svaté říše římské.¹¹³ Ihned po korunovaci započal boje proti nejvzpurnějšímu městu Florencii a vyjednávání se sicilským králem Fridrichem II. Aragonským¹¹⁴, neboť chystal napadnout svého nejmocnějšího protivníka Roberta Neapolského.¹¹⁵ V tuto chvíli však neměl dostatek mužů ani zásob na tak nákladné boje.

V jarních měsících roku 1313 vyslal Balduina zpět do Říše, aby zajistil finance a přísun zásob a svého syna Jana vyzval, aby mu poskytl vojenskou podporu. Ještě před příchodem posíl však vytáhl Jindřich 8. srpna do boje proti Sieně se čtyřmi tisíci mužů. Jižně od Sieny v Buoncoventu ovšem snad pětatřicetiletého Jindřicha o 16 dní později skolila malárie a jeho tělo pak bylo převezeno a pochováno v katedrále v Pise.¹¹⁶

Za krátké období dokázali Jindřich s Balduinem pro svůj rod vydobýt vysoké postavení v říšské politice, které přeživší Balduin jistě nehodlal ztratit. I když na Apeninském poloostrově jeho rod našel pouze smrt a neštěstí, naděje na udržení vlivu v Říši stále existovala. Naději na záchranu svého rodu viděl osmadvacetiletý Balduin ve svém synovci, českém králi Janu Lucemburském.

4.2 Působení v době Jana Lucemburského

Během své římské jízdy Jindřicha VII. ve městě Heilbronn stihli dva cisterciáckí opati z Českého království Heidenreich Sedlecký a Konrád Zbraslavský – autor prvních kapitol Zbraslavské kroniky. Jménem království Jindřicha prosili, aby z Čech vypudil Jindřicha z Korutan a dosadil místo něj svého syna Jana. S návrhem opatů Jindřich souhlasil a svolil ke sňatku mezi svým jediným synem Janem a přemyslovskou dědičkou Eliškou.¹¹⁷ Již od začátku své vlády Jan bojoval proti narůstajícímu odporu české šlechty a nárokům zapuzeného Korutana a rakouského vévody Fridricha na český trůn.¹¹⁸ Jan, soustředěný především na Čechy, nenašel

¹⁰⁹ ANTONÍN, Robert, ŠMAHEL, František, BOBKOVÁ, Lenka, ed. *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, s. 28.

¹¹⁰ DOMINICUS, Alexander. *Baldewin von Lützelburg, Erzbischof und Kurfürst von Trier: ein Zeitbild aus der ersten Hälfte des vierzehnten Jahrhunderts*, s. 35.

¹¹¹ ČECHURA, Jaroslav; ŽŮREK, Václav. *Lucemburkové: Životopisná encyklopedie*, s. 106.

¹¹² ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Král cizinec*, s. 173.

¹¹³ FAJT, Jiří. *Karel IV., císař z Boží milosti: kultura a umění za vlády Lucemburků 1310-1437*, s. 26.

¹¹⁴ ČECHURA, Jaroslav; ŽŮREK, Václav. *Lucemburkové: Životopisná encyklopedie*, s. 107.

¹¹⁵ BONNARDOT, François, WOLFRAM, Georg, ed. *Les Voeux de L'Epervier. Kaiser Heinrichs VII. Romfahrt*, s. 6.

¹¹⁶ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 42.

¹¹⁷ ČECHURA, Jaroslav; ŽŮREK, Václav. *Lucemburkové: Životopisná encyklopedie*, s. 105.

¹¹⁸ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 44.

mnoho času na správu svého rodného Lucemburska, které tak bylo prvních deset let Janovy v rukou šlechty¹¹⁹, nebo konkrétně od srpna roku 1314 do začátku roku 1316 v rukou Balduina. Tehdy osmnáctiletý Jan dobře věděl, že na cestě k úspěchu se může spolehnout na svého prastrýce Balduina, který mu vypomáhal již na studiích v Paříži.¹²⁰ Aby si Balduina zavázal, vydal 30. ledna roku 1314 listinu, ve které Balduinovi odpouští dluhy, které nastřádal u bratra Jindřicha.¹²¹

Po Jindřichově smrti se začala řešit otázka nástupnictví uprázdněného římského trůnu. V měsíci září roku 1313 se proto v Koblenci sešli arcibiskupové k jednání, kterého se účastnil i kronikář Petr Žitavský: „*Po smrti zvěčnělého císaře Jindřicha VII., totiž roku 1313 v měsíci září, sešli se spolu u Koblence ctihodní páni arcibiskupové Petr Mohučský, Balduin Trevírský a Jan [správně Jindřich] Kolínský, aby se postarali o vhodného panovníka pro svatou říši tehdy uprázdněnou. Ale jak jsem já tehdy osobně přítomen viděl, nemohli se tak v omezeném čase shodnouti o záležitosti tak obtížné a určili si podle jednomyslné úrady jinou, delší lhůtu ke schůzce a k jednání, do níž zamýšleli vyšetřiti přání a úmysl jiných knížat volitelů.*“¹²² Víme, že Balduin chtěl již od začátku zajistit trůn pro svého synovce Jana, k čemuž byl, zdá se, nakloněn i spojenec Lucemburků Petr z Aspeltu.¹²³ K Janově zvolení nahrávala i smrt papeže Klimenta V. 20. dubna 1314, čímž byla eliminována nevole ze strany kurie k lucemburskému rodu, způsobená porušení slibů k francouzské koruně.

Značný zvrat ve volebních přípravách způsobil rakouský vévoda Fridrich Sličný, syn zemřelého krále Albrechta I., který oznámil svou kandidaturu. Tím totiž ohrozil postavení v Čechách, neboť si stále nárokoval český trůn.¹²⁴ Ani Jindřich z Virneburku nepřispíval k lucemburské kandidatuře. Cítil se odstrčen od říšských záležitostí již za vlády Jindřicha VII., proto ho myšlenka na dalšího Lucemburka v čele Říše odrazovala a rovněž mu překážel Janův příliš mladý věk. Raději by na římském trůnu viděl někoho mnohem slabšího, než byl český král¹²⁵, a tak se nechal „*podplatit nabídkou třiceti tisíc hřiven a chtěl zvoliti za krále jen Fridricha, vévodu rakouského, syna římského krále Albrechta.*“¹²⁶ V této fázi volebních příprav byla šance na Janovo zvolení nižší a nižší, neboť ostatní volitelé stáli na straně Fridricha.¹²⁷ Balduin nechtěl připustit, že koruna připadne habsburskému vévodovi, a tak začal spřádat nové plány. „*Zatím arcibiskupové trevírský a mohučský uvažující, že ostatní volitelé nechtějí přenést své hlasy na českého krále Jana pro nedostatek zákonitého věku*“¹²⁸, *aniž oni dva chtěli připustiti vévodu rakouského, poslali posly k bavorskému vévodovi Ludvíkovi a s povzbuzováním ho zvali, aby nikterak nezanedbával usilovat o korunu uprázdněné říše.*“¹²⁹ Ludvík, proslavený

¹¹⁹ ANTONÍN, Robert, ŠMAHEL, František, BOBKOVÁ, Lenka, ed. *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, s. 141.

¹²⁰ IWĄNCZAK, Wojciech. *Jan Lucemburský: Dějiny bouřlivého života a hrdinné smrti českého krále a lucemburského hraběte v jednadvaceti obrazech*, s. 21.

¹²¹ HONTHEIM, Johann Nikolaus von. *Historia Trevirensis diplomatica et pragmatica*, s. 88.

¹²² *Zbraslavská kronika: Chronicon aulae regiae*, s. 292-293.

¹²³ ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Král cizinec*, s. 192.

¹²⁴ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 47.

¹²⁵ ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Král cizinec*, s. 192-193.

¹²⁶ *Zbraslavská kronika: Chronicon aulae regiae*, s. 293.

¹²⁷ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 48.

¹²⁸ Janovi bylo tehdy skoro osmnáct let

¹²⁹ *Zbraslavská kronika: Chronicon aulae regiae*, s. 293.

vítězstvím v bitvě u Gammelsdorfu, právě nad vévodou Fridrichem¹³⁰, Balduinovy a Petrovy posly mile rád uvítal, „a tak obdržev toto šťastné i nečekané poselství ihned se vydal na cestu, přišel k arcibiskupům mohučskému a trevírskému a tam si ve vzájemných hovorech a rozmluvách jeho přirozená a laskavá horlivost příznivě naklonila k dosažení jeho úmyslu myslí těch knížat, která navštívil“.

Z pozice děkana všech knížat v době volby nařídil, „aby ten, kdo si přeje při volbě římského vladaře podržeti a vykonávati své právo, přišel v tomto roce dne 20. října do Frankfurtu a tam neopominul vysloviti své přání“.¹³¹ Nastal čas volit. Fridrich Sličný se svým vojskem přitáhl do města Sachsenhausenu. Balduin do Frankfurtu přitáhl se čtyřmi tisíci ozbrojenci a jedním tisícem Lucemburčanů, jakožto reprezentaci moci lucemburského rodu. Frankfurtští konšelé však ze strachu možnosti ozbrojeného střetu mezi oběma stranami uzavřeli své brány jak voličům Ludvíka, tak Fridricha. Tuto možnost zvážili i Lucemburkové, a tak volbu o den odložili.¹³² 19. října 1314 byl v Sachsenhausenu, hlasy Jindřicha Kolínského, bavorského vévody Rudolfa, vévody sasko-wittenberského Rudolfa a pomyslného žolíka Jindřicha Korutanského, který si držel hlas českého krále, zvolen nový římský král Fridrich.¹³³ Následující den, ve velikém Balduinově stanu stojícím v některé ze zahrad před Frankfurtskou městskou branou, byl zvolen, hlasy Balduina, Petra z Aspeltu, sasko-lauenburského vévody Jana, krále Jana a braniborského markraběte Waldemara, Ludvík IV. Bavorský za nového římského krále.¹³⁴

Královské volby byly pro kurfiřty odedávna obdobím obrovské prosperity. Kandidáti si je často zavazovali rozdávaním rozličným majetkům. Balduin si za podporu Ludvíka Bavora vysloužil rozsáhlé zástavy na Rýně v okolí Bacharachu, o které se měl dělit s králem Janem¹³⁵ a 17. prosince roku 1314 nechal Ludvík vyhotovit listinu, ve které Balduinovi za předvolební i volební výdaje a následující doprovod do Cách, potvrdil dvanáct tisíc hřiven haléřů.¹³⁶

Na počátku roku 1316 král Jan pocíťoval stále větší a větší obavy, že ho vzbouřená šlechta v Čechách připraví o trůn. V dubnu dokonce sesadil své místodržící původem z Říše a do úřadu nejvyššího zemského maršálka a podkomořího dosadil vlivného pána Jindřicha z Lipé, aby vyhověl požadavkům šlechty. Ten však silně oslabil finanční vydržování králova dvora, což vyústilo k jeho sesazení a zajetí pánem Vilémem Zajícem z Valdeka na Janův rozkaz a k rozpoutání okamžité války. Jan se cítil natolik ohrožen, že uprostřed zimy vyslal svou ženu Elišku ke dvoru Ludvíka Bavora se žádostí o pomoc.¹³⁷ O pomoc žádal i u Balduina „a ten, touže jako milující otec pomoci synovi v tísní, přišel spolu s panem Petrem, mohučským arcibiskupem, léta Páně 1316 v měsíci dubnu do Čech se čtyřmi sty velikých koní a vybraným

¹³⁰ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 48.

¹³¹ *Zbraslavská kronika: Chronicon aulae regiae*, s. 293.

¹³² SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346: K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*, s. 209.

¹³³ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 48.

¹³⁴ ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Král cizinec*, s. 209-210.

¹³⁵ ANTONÍN, Robert, ŠMAHEL, František, BOBKOVÁ, Lenka, ed. *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, s. 59.

¹³⁶ SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346: K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*, s. 213.

¹³⁷ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 49-50.

*rytířstvem i slavným vojskem.*¹³⁸ Cestou do Prahy se ještě začátkem března zastavili v Norimberku na říšském sněmu, kde řešili otázku pomoci králi Ludvíkovi proti jeho sokovi. Dne 26. března Jan v Praze přivítal oba arcibiskupy, kteří však nepřijeli bojovat, nýbrž vyjednávat.¹³⁹ Zlomením odporu šlechty šlo dosáhnout pouze kompromisem, který zahrnoval udělení jistého mocenské postavení českým stavům. Výsledky dlouhých vyjednávání, jichž se Balduin zúčastnil, byly vtěleny do Janovi listiny z 12. dubna 1316, ve které byl Balduin pověřen rozhodčím.

Jindřich z Lipé byl zproštěn vazby pod podmínkou, že neopustí oblast vymezeného pobytu a že se vrátí zpět do vězení, nedojde-li ke smíru. Aby nemohl své propuštění využít k úniku, vzal Jan jako rukojmí několik příslušníků rodu Ronovců a přátel Jindřicha z Lipé. Rukojmími byli Jindřichův syn, Čeněk z Lipé, Jindřich Berka z Dubé, Hynáček z Housky, oba Heimannové, synové Půty z Dubé, jistý Beneš a nakonec syn Rajmunda z Lichtenberka, Jindřich.¹⁴⁰ Odevzdáno bylo celkem devět hradů a šest z nich, Bílina, Ojvín, Bezděz, Veliš, Litice a Lipnice, do rukou Balduinových vazalů Dětricha z Joenberka, Jana z Braunschornu a Dětricha z Runkelu.¹⁴¹ Král Jan 10. srpna 1316 Balduinovi jako poděkování a splátku za jeho výdaje v Čechách při jednáních se šlechtou potvrdil 12 000 kop pražských grošů a také každotýdenní apanáž jednoho sta hřiven stříbra z výnosů kutnohorských dolů.¹⁴²

V únoru roku 1322 dosedl na francouzský trůn třetí syn Filipa IV, Karel IV. Sličný, se kterým Lucemburkové navázali dobré vztahy. Karel právě zapudil svou manželku Blanku Burgundskou pro nevěru, což nahrávalo Lucemburkům, neboť francouzská koruna nutně potřebovala dědice trůnu. Naskytla se tedy příležitost představit Janovu sestru Marii francouzskému králi. K Janově překvapení se toho zhostil sám Balduin, který nehodlal vyčkávat a již 10. dubna Marii s doprovodem vypravil do Francie, bez Janova vědomí. Budoucí nevěsta Marie se však nezalíbila všem, pomlouvačný Karel z Valois totiž prohlásil, že v jejím rodě se prý vyskytla řada špatných žen, a že trpí oční vadou¹⁴³, ovšem kronikář Petr Zbraslavský ji označil za „velmi jemnou dívku“.¹⁴⁴

Marie Lucemburská prozatím zůstávala pod přímým Balduinovým dohledem, zatímco Balduin vyčkával na správný okamžik pro představení francouzskému králi. Vhodná příležitost nastala v pozdním létě roku 1322 na hostině, kde se krásná a vyspělá osmnáctiletá Marie Karlovi zalíbila a všechny ostatní záležitosti již byly v rukou Balduina. Netrvalo dlouho a již 21. září 1322 se v městě Provins v Champagni konala královská svatba, při které Balduin, oděný do „nejškvělejšího roucha“, reprezentoval svou dynastii.¹⁴⁵

¹³⁸ Zbraslavská kronika: *Chronicon aulae regiae*, s. 298.

¹³⁹ SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346: K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*, s. 231.

¹⁴⁰ SPĚVÁČEK, Jiří. *Král diplomat: Jan Lucemburský 1296-1346*, s. 107.

¹⁴¹ ŠUSTA, Josef. *Dvě knihy českých dějin: kus středověké historie kraje našeho. Kniha druhá. Počátky lucemburské 1308-1320*, s. 243.

¹⁴² SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346: K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*, s. 243.

¹⁴³ ANTONÍN, Robert, ŠMAHEL, František, BOBKOVÁ, Lenka, ed. *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, s. 174-175.

¹⁴⁴ Zbraslavská kronika: *Chronicon aulae regiae*, s. 333.

¹⁴⁵ SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346: K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*, s. 309-311.

Ve druhé polovině dvacátých let 14. století se papež Jan XXII. snažil vytvořit základnu pro boj proti Ludvíku Bavorovi a přál si na svou stranu získat především Balduina a Jana Lucemburského, pro jejich moc a kurfiřtské hlasy. Koncem roku 1327 totiž obnovil svůj plán volby nového římského krále a navázal na něj listinou z 13. ledna 1328, ve které vyzval kurfiřty, aby ihned zvolili nového římského krále. Balduin, chovající jisté antipatie k Bavorovi, projevil vstřícnost k tomuto návrhu předpokládaje, že tím získá nemalé kompenzace a kandidaturu pro svého synovce krále Jana. Papež by však korunu římských králů viděl raději na hlavě francouzského krále Filipa VI., a po zmaření Balduinova nároku na mohučské arcibiskupství, se trevírský arcibiskup, i přes své výhrady k Bavorovi, s císařem spojil a stal se jeho spojencem v boji proti papeži.¹⁴⁶ Volba se ovšem 31. května 1328 nekonala a zdá se, že ke schůzi volitelů nikdy ani nedošlo.¹⁴⁷

Počátek roku 1330 byl pro Lucemburky velikou úlevou, dne 13. ledna totiž zemřel Bavorův úhlavní nepřítel Fridrich, což je osvobodilo od bojů po Ludvíkově boku. Otevřený spor mezi papežem a Ludvíkem se však stále zhoršoval.¹⁴⁸ Následkem byl Balduinův smluvní závazek z 11. prosince 1331, že bude bránit říšské zájmy proti nepřátelským postupům papeže Jana XXII., čímž zároveň zpomalil usmíření sporů mezi králem Janem a císařem Ludvíkem.¹⁴⁹

V prvních měsících roku 1330 se totiž Itálií šířily zvěsti, že český král bude součástí dalšího pokusu Ludvíkovy římské jízdy, když 8. listopadu téhož roku přijal nabídku správy města Brescie. Za velmi krátkou dobu do zimy 1331 dosáhl také panství nad Bergamem, Cornem, Pavií, Novarou, Mantovou, Veronou, Cremonou, Parmou, Modenou, v Regiu, Lucce, a dokonce i mocným Milánem, zejména sliby, které nemohl splnit a dalšími podvody. Před ghibellini vystupoval jako císařův zástupce, a před guelfy jako tajný papežův pověřenec. Správu těchto panství se Jan pokusil právně podložit na setkání s Ludvíkem v srpnu 1331, na kterém bylo ujednáno, že většinu uvedených měst Jan podrží jako říšskou zástavu, kterou bude nucen vydat pouze tehdy, zaplatí-li císař sto dvacet tisíc zlatých v hotovosti.¹⁵⁰

Ludvík Bavor mezitím již v březnu 1331 nabádal své spojence v severní Itálii, aby neposlušali Jana, nýbrž nově pověřeného říšského vikáře, rakouského vévodu Otu, který měl do Itálie se svým vojskem co nevidět dorazit. Bavor se na říšském sněmu v dubnu a květnu rovněž pokoušel vytvořit koalici s protivníky českého krále, jejíž cílem bylo zaútočit na Čechy a přimět Jana k zanechání své činnosti v severní Itálii.¹⁵¹

V této kritické situaci se rozhodl zakročit Balduin, který zřejmě již od začátku nebyl nadšen z Janovy činorodosti v italských komunách, a 31. července 1332 odcestoval za císařem do Norimberka, za účelem urovnání jejich sporů.¹⁵² Přesvědčivý Balduin si císaře získal natolik, že s ním 17. srpna 1332 uzavřel smlouvu o vojenské pomoci proti komukoli, ovšem i proti králi Janovi, pokud by se chtěl dovolávat říšských práv na úkor Ludvíka. Byl to však čistě předem

¹⁴⁶ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 60-61.

¹⁴⁷ ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Král cizinec*, s. 456.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 481.

¹⁴⁹ SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346: K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*, s. 497.

¹⁵⁰ FIALA, Zdeněk. *Předhusitské Čechy: český stát pod vládou Lucemburků 1310-1419*, s. 54-55.

¹⁵¹ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 66.

¹⁵² DOMINICUS, Alexander. *Baldewin von Lützelburg, Erzbischof und Kurfürst von Trier: ein Zeitbild aus der ersten Hälfte des vierzehnten Jahrhunderts*, s. 302.

dohodnutý diplomatický tah, aby se Jan mohl s Balduinem domluvit na jejich dalším společném postupu, za což Jan jako poděkování Balduinovi 10. srpna 1332 postoupil veškerá práva k městu a hradu Kaiserslautern a k hradu Wolfsteinu s příslušenstvím. O 14 dní později se Lucemburkové s císařem zdárně smluvili ke sjednocení společných zájmů a uzavřeli oboustranné přátelství.

Poměry mezi císařem a papežem se ustavičně horšily, a proto se na Balduina 2. ledna 1332 obrátilo devět německých měst, Esslingen, Reutlingen, Rottweil, Gmünd, Hall, Heilbronn, Wimpfen, Weinsberg, Weil, Augsburg a Kostnice, s prosbou, aby se arcibiskup stal prostředníkem mezi papežem a císařem.¹⁵³ Rekonciliační proces Ludvíka Bavora začínal nabírat správný směr, když Ludvík rezignoval na titul římského krále ve prospěch svého bratrance, zetě českého krále, dolnobavorského vévody Jindřicha XIV. Dne 19. listopadu 1333 dokonce vyzval všechny říšské stavy, aby v budoucnu za krále Římanů uznávali pouze vévodu Jindřicha, ovšem s tím, že císařský titul si Bavor mívá ponechat. Kladnou událostí pro Bavora byla též smrt dvaadevadesátiletého zatvrzelého papeže Jana XXII. 4. prosince 1334 a jmenování jeho nástupce, smířlivého Benedikta XII.¹⁵⁴

Ludvíkova rezignace se náramně hodila Janovi, který v ní viděl příležitost zisku římské koruny pro svou dynastii a královských statků v Itálii. Koncem prosince 1334 se totiž oženil s Beatricí Bourbonskou, sestřenicí francouzského krále Filipa VI., čímž si zaopatřil vojenskou i politickou podporu francouzského dvora.¹⁵⁵ Mezi všemi událostmi si Jan dokázal najít čas na válečné tažení proti Limburku, na které mu Balduin půjčil 12 000 zlatých, za něž si nechal zastavit město Echternach a probostství Bidburg s přilehlými statky.¹⁵⁶ Král český u Balduina často poptával peníze, které mu ochotný strýc stejně tak často poskytoval. Dluhy se vyšplhaly do takové výše, že v roce 1334 činily Janovi dluhy vůči svému strýci astronomických 81 000 zlatých, což odpovídá 286,5 kilogramů zlata.¹⁵⁷

Hned 2. dubna 1335, po smrti Jindřicha Korutanského, přistoupil Jan k realizaci tajné smlouvy s Habsburky z listopadu 1330 a začátkem května jim udělil Korutany a jižní Tyrolsko v léno a sám si ponechal Tyroly severní. Chtěl tím vybudovat jakýsi tunel vedoucí k rozšíření své mocenské základy až do Itálie. Koncem července 1335 začal připravovat tažení proti císaři a rakouským vévodům, čehož císař skutečně nebyl příznivcem a českému králi přičítal stagnaci absolučního procesu v Avignonu, zapříčiněnou Janovou oporou, francouzským králem. Balduinovi politické názory se s těmi Janovými rozcházely, a tak zhrozen tím, jakou přízeň Jan vyhledává ve Francii, se raději opět přidal na stranu Ludvíka Bavora.¹⁵⁸

Do roku 1337 se datuje začátek stoleté války mezi Anglií a Francií, do které se zapojilo mnoho říšských stavů. Dne 23. července zpečetil ve Frankfurtu anglický král Eduard III. smlouvu s Ludvíkem Bavořem o poskytnutí dvou tisíc jezdců, připravených na boj proti francouzskému

¹⁵³ SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346: K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*, s. 502.

¹⁵⁴ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 70-72.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 72.

¹⁵⁶ EMLER, Josef, ed. *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*, s. 2.

¹⁵⁷ BURGARD, Friedhelm, REICHERT, Winfried. Erzbischof Balduin von Trier und König Johann von Böhmen. In: *Johann der Blinde: Graf von Luxemburg, König von Böhmen*, s. 295.

¹⁵⁸ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 72-74.

králi, za tři sta tisíc zlatých.¹⁵⁹ Načež český král reagoval a vyjel do Frankfurtu přesvědčit císaře, aby se zřekl podpory Eduarda III., ale ani po třech dnech jednání neuspěl. Z Frankfurtu pokračoval do Francie, kde již 6. srpna francouzskému králi slíbil své služby s pěti sty žoldněři.¹⁶⁰

Dne 7. května 1338 předložil Bavor na říšském sněmu polemiku k císařské moci, mířenou zvláště proti papežskému nároku na apobace volby římského krále. Zde Balduin zaujal neobvyklé stanovisko. převážně umírněný a lehce konzervativní arcibiskup, snažící zlepšovat a udržovat dobré vztahy mezi papežem a císařem, se totiž přidal k většině ostatních volitelů, tedy opět na stranu Ludvíka Bavora. Na následujícím sněmu 16. července v Rhens říšská knížata zdůvodnila právoplatnost volby římského krále a neuznala nutnost papežského souhlasu s volbou, pouze papeži přiřkla právo zvoleného krále korunovat císařem.¹⁶¹ Sněmu se vyhnul český král, Balduin však přijel a postaral se o diplomatické uhlazení řečených výroků, aby nevyprovokovaly nevoli papežské kurie vůči císaři ani kurfiřtům.

Ani zkušený diplomat jako Balduin však nedokázal zabránit vyvolání dalšího konfliktu císaře s papežem. Ludvík na dalším sněmu, kterému se Balduin raději vyhnul, dne 6. srpna dosáhl schválení zákona „*Licet iuris utriusque*“, podle něhož císařská moc vyplývá z Boží vůle, čímž kompletně eliminoval jakýkoliv vliv na volbu ze strany papeže. Rostoucí přízeň k císařově politice Ludvíka donutila v září svolat další říšský sněm, tentokrát v Koblenzi, kam se dostavil i Eduard III. a přijal zde hodnost „*generálního vikáře nad Germánií a Teutonií*“.¹⁶² Balduin, byť si stále hledal zadní vrátka ke komunikaci s Avignonem¹⁶³, byl vtažen do víru císařovy stoupající popularity, ze kterého nebylo návratu, neboť sebemenší odpor by znamenal obrovské riziko, kterému se arcibiskup jistě nezamýšlel vystavovat.¹⁶⁴

Na zmíněném sněmu v Koblenzi uzavřel Balduin dne 6. září 1338 smlouvu s anglickým králem, dle které by měl arcibiskup poskytnout pomoc v boji proti francouzské koruně pěti sty těžkooděnců, za měsíční žold deseti tisíc zlatých. Tento k Balduinovým ideálům nepasující krok vysvětlil historik Jiří Spěváček jako „*zlomení vůle bystrého trevírského metropolity*“ a jako „*propadnutí politické dezorientaci a panice*“.¹⁶⁵ Dalším důvodem se pak naskytuje oslnivá nabídka Eduarda III., v podobě jedna sta tisíc zlatých v hotovosti.¹⁶⁶

V únoru roku 1339 poctil Balduina návštěvou, z Francie se vracející, český král Jan, aby se s ním poradil o císařově jednání s Janovým zetěm Jindřichem Dolnobavorským, kterému Ludvík vnutil sňatek Anny, Ludvíkovy dcery, s desetiletým vévodou Janem, synem Jindřicha. Výsledkem jednání v Balduinově sídle v Trevíru bylo nutné odstranění již čtyři roky trvajících nepřátelských poměrů mezi Janem a Bavořem a znovunavázání politických styků, čehož se tedy zhostil Balduin a figuroval jako prostředník mezi českým králem a císařem. Jan 10. března 1339

¹⁵⁹ SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346: K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*, s. 533.

¹⁶⁰ SPĚVÁČEK, Jiří. *Král diplomat: Jan Lucemburský 1296-1346*, s. 229.

¹⁶¹ BLÁHOVÁ, Marie, FROLÍK, Jan, PROFANTOVÁ, Naďa. *Velké dějiny zemí Koruny české: 1310-1402*, s. 169-171.

¹⁶² SPĚVÁČEK, Jiří. *Král diplomat: Jan Lucemburský 1296-1346*, s. 231.

¹⁶³ BLÁHOVÁ, Marie, FROLÍK, Jan, PROFANTOVÁ, Naďa. *Velké dějiny zemí Koruny české: 1310-1402*, s. 171.

¹⁶⁴ SPĚVÁČEK, Jiří. *Král diplomat: Jan Lucemburský 1296-1346*, s. 231.

¹⁶⁵ SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346: K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*, s. 537.

¹⁶⁶ ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Karel IV. Otec a syn: 1333-1346*, s. 289.

ve Frankfurtu Bavorovi složil lenní slib a v léno od něj přijal Čechy, Moravu, Lucembursko, Laroche, polská léna, říšské zástavy z roku 1322, Chebsko, hrady v Horní Falci a město Brescii, v doprovodu smlouvy, dle které Jan nadále může poskytnout francouzskému králi pět set jezdců, ne však proti císaři a Říši.¹⁶⁷

Počátkem roku 1341 vrátil císař Eduardovi poskytnutou finanční výpomoc s odůvodněním, že je nedostatečná na to, aby s ní sestavil vojsko hodné římského císaře a obrátil svůj zájem k francouzskému králi. Ludvík si přál, aby mu Filip VI. vypomohl ke smíru s papežem, a tak dne 28. ledna ve své listině přísahal, že bude po celý život věrným přítelem a spojencem francouzského krále a nebude si tudíž činit nároky na jeho území a práva.¹⁶⁸ Poté, co od Filipa obdržel zpečetěnou smlouvu o přátelství, odvolal Eduardovi udělený titul říšského vikáře a již 25. dubna zplnomocnil francouzského krále, aby se zhostil role prostředkovatele míru mezi ním a papežem¹⁶⁹, čímž si vysloužil oprávněné protiventství u Balduina, který od téhož roku vládl vévodství lucemburskému za absence svého synovce Jana.¹⁷⁰

V následujících letech se zdála lucemburská kandidatura na římský trůn čím dál reálnější. Budoucnost, která Lucemburkům měla přinést další obrovský rodový úspěch, se však musela obejít bez rytířského krále Jana Lucemburského, jenž byl „v předvečer svatého Rufa mučedníka, dne 26. dne srpna“, v bitvě u Kresčaku „zraněn mnoha střelami, podlehl smrti a s ním mnoho šlechticů Království českého.“¹⁷¹

4.3 Působení v době Karla IV.

První Balduinovo setkání s malým Václavem, jenž později do dějin vstoupil pod jménem Karel IV., se odehrálo 30. května roku 1316 v Praze, kdy Balduin asistoval Petrovi z Aspeltu při Václavově křtu. Další příležitost k setkání prastrýce a prasynovce se naskytlá až v roce 1323, kdy byl sedmi letý Václav ve Francii biřmován a přijal jméno Karel. Na této slavnosti se Balduin „zaskvěl v plné nádheře rouch svého vznešeného úřadu.“¹⁷² Po této slavnosti se však cesty obou Lucemburků opět na dlouhou dobu rozdělili. Jejich cesty se zkrížily až roku 1330, který byl jakýmsi přípravným rokem pro Karlovo povolání do severní Itálie, aby svému otci vypomáhal s ochranou nových lucemburských držav.¹⁷³ Během své cesty do Itálie se na několik měsíců zastavil v Lucembursku, aby se sžil s německým prostředím, a aby se naučil alespoň základům německého jazyka, s čímž mu po celou dobu pobytu ochotně pomáhal arcibiskup Balduin.¹⁷⁴ A protože Balduin studoval v Itálii, je možné, že Karlovi svou znalost italštiny předal.¹⁷⁵

¹⁶⁷ BLÁHOVÁ, Marie, FROLÍK, Jan, PROFANTOVÁ, Nad'a. *Velké dějiny zemí Koruny české: 1310-1402*, s. 171-172.

¹⁶⁸ WINKELMANN, Eduard. *Acta imperii inedita seculi XIII et XIV: Urkunden und briefe zur geschichte des kaiserreichs und des königreichs Sicilien in den jahren 1198-1400*, s. 380.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 381-382.

¹⁷⁰ *Publications de la Société pour la Recherche et la Conservation des Monuments Historiques dans le Grand-Duché de Luxembourg*, s. 87.

¹⁷¹ BLÁHOVÁ, Marie et al. *Kroniky doby Karla IV.*, s. 224.

¹⁷² SPĚVÁČEK, Jiří. *Karel IV.: Život a dílo: 1316-1378*, s. 50, 69.

¹⁷³ FAJT, Jiří. *Karel IV., císař z Boží milosti: kultura a umění za vlády Lucemburků 1310-1437*, s. 43.

¹⁷⁴ ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Karel IV. Otec a syn: 1333-1346*, s. 19.

¹⁷⁵ IWANČZAK, Wojciech. *Jan Lucemburský: Dějiny bouřlivého života a hrdinné smrti českého krále a lucemburského hraběte v jednadvaceti obrazech*, s. 140.

Z Lucemburska přímo do Itálie se Karel vydal někdy v únoru roku 1331¹⁷⁶ a dal se na cestu „přes město Mety, vévodství lotrinské, Burgundskem a Savojskem do města Lausannu nad jezerem“, potom přešel „přes hory Briegské a přijel do území novarského a odtud na veliký pátek do města Pavie, kterou držel otec“,¹⁷⁷ a ubytoval se v augustiniánském klášteře.¹⁷⁸ Nepobyl zde však více než dva roky, neboť necelý rok po vítězné bitvě u San Felice 25. listopadu roku 1332¹⁷⁹, kde „byl mezi bitevními šiky opásán rytířským pásem“¹⁸⁰, si čeští pánové v říjnu roku 1333 vyžádali přítomnost následníka trůnu v českých zemích.¹⁸¹ Karel se však musel znovu učit českému jazyku, který po letech strávených v Říši zapomněl, ale jak sám Karel píše ve svém životopise, znovu se mu však naučil, takže mluvil i rozuměl „jako každý jiný Čech.“¹⁸²

Po svém návratu do Království českého byl Karel zaneprázdněn povinnostmi markraběte moravského, což vzhledem k Balduinovým povinnostem ležícím v Říši znamenalo, že se jejich zájmy dlouho nestřetly. Co však společný zájem jistě vyvolalo, byla závěť Jana Lucemburského, kterou dne 9. září roku 1340, v té době již slepý král, nadiktoval svému notáři Janu Rufinovému¹⁸³, a jejíž vykonavatelem byl právě Balduin Lucemburský.¹⁸⁴ V jedenácti bodech zde urovnal rodinné i politické záležitosti. Karlovi mělo připadnout nástupnictví v Českém království, ve Slezsku a v Horní Lužici, jeho bratru Janu Jindřichovi odkázal markrabství moravské a nejmladší syn Jana Lucemburského Václav dostal francouzská léna a lucemburské hrabství.¹⁸⁵

Karlovu a Balduinovu pozornost také dozajista upoutal spěšný kurýr Mikuláše Brněnského, který zastihl bratry Karla a Jana Jindřicha na Moravě asi v polovině května roku 1340 s neodkladnou žádostí, aby se Jan Jindřich vrátil zpět do Tyrol, neboť jeho manželka Markéta se proti němu spolčila s místní šlechtou a chystá spiknutí.¹⁸⁶ Jan Jindřich a Markéta totiž žili nevyrovnané manželství. Mladšího a nezralého Jana Jindřicha, o čtyři roky starší Markéta nařkla z impotence a nedokázala se smířit s tím, že se jí partner v sexuálním životě nemůže vyrovnat.¹⁸⁷

Zásadní hanebnou ránu Lucemburkům zasadila Markéta až roku 1341. Dne 2. listopadu tyrolský vévoda Jan Jindřich, bratr Karla IV., uspořádal s několika svými společníky hon. Když se však vracel nazpět, hlavní brána jeho hradu Tyrol se pro něj neotevřela. Z hradu totiž během

¹⁷⁶ SPĚVÁČEK, Jiří. *Karel IV.: Život a dílo: 1316-1378*, s. 82.

¹⁷⁷ KAREL IV., český král a římský císař. *Karel IV: vlastní životopis*, s. 16.

¹⁷⁸ SPĚVÁČEK, Jiří. *Karel IV.: Život a dílo: 1316-1378*, s. 83.

¹⁷⁹ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 90.

¹⁸⁰ BLÁHOVÁ, Marie et al. *Kroniky doby Karla IV.*, s. 111.

¹⁸¹ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 90.

¹⁸² KAREL IV., český král a římský císař. *Karel IV: vlastní životopis*, s. 32.

¹⁸³ SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346: K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*, s. 544-545.

¹⁸⁴ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 79.

¹⁸⁵ EMLER, Josef, ed. *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae (1333-1346)*, s. 320-323.

¹⁸⁶ SPĚVÁČEK, Jiří. *Karel IV.: Život a dílo: 1316-1378*, s. 146.

¹⁸⁷ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 78.

nepřítomnosti Jana Jindřicha byla jeho manželkou Markétou, zvanou „*maultasch*“ neboli „*pyskatá*“, vyhnána česká posádka a zahájen převrat bez prolití jediné kapky krve.¹⁸⁸

K tomuto aktu jí byl inspirací císař Ludvík, pro kterého bylo nařknutí z impotence Jana Jindřicha postačujícím důvodem, aby Markétu provdal za svého syna, braniborského hraběte Ludvíka.¹⁸⁹ Ještě téhož roku udělil císař protiprávní dispens sňatku Markéty a Ludvíka, který však mohl udělovat pouze papež a zbavil tak Markétu muže, jenž jí údajně nemohl dát potomstvo. Hlavním motivem však bylo ukrojit kousek z lucemburské moci a ochudit je o důležité území. Již 10. února 1342 dokončil císař svůj proti lucemburský zásah sňatkem Ludvíka a Markéty¹⁹⁰ a o 16 dní později dostali novomanželé v léno tyrolské hrabství a vévodství korutanské.¹⁹¹

Rozzuřeným Lucemburkům se nabízela možnost spojit s Habsburky, kteří byli císařovým jednáním rovněž poškozeni, ale jediný dospělý žijící člen habsburského rodu, rakouský vévoda Albrecht, byl tělesně indisponován a do války proti císaři Ludvíkovi po boku slepého krále Jana se nechtěl zapojit.¹⁹² Na ukřivděné Lucemburky se však usmálo štěstí, když byl po smrti Benedikta XII. novým papežem zvolen odvěký přítel lucemburské dynastie, kardinál Pierre de Rosières, který si zvolil pontifikální jméno Kliment VI. Nový papež řadu let působil na dvoře francouzského krále Filipa VI., kde jako mladého českého krále poznal Karla¹⁹³ a rozhodl se ukončit letitý spor mezi císařem a papežskou kurií. Právě proto byl český král Jan mezi prvními, kdo Klimentovi přijel na počátku června roku 1342 gratulovat do Avignonu.¹⁹⁴

Aby však skutečně bylo možné tento spor vyřešit, museli Lucemburkové nejdříve odstranit všechny závazky vůči Ludvíkovi. Pro krále Jana to byla pouze lenní přísaha z března roku 1339. Balduinova cesta ke smíru s papežem Klimentem byla však pro jeho četné styky s císařem mnohem složitější, ale i přesto si oba pánové vyšli vstříc.

Když se koncem roku 1343 Karel dozvěděl, že jeho otec, král Jan bez jeho vědomí začal vyjednávat s papežskou kurií o pokusu usmíření císaře s papežem, zapojil se do politické hry a provedl vychytralé protiopatření. Po dohodě se svým bratrem Janem Jindřichem totiž navrhl sblížení císařem Ludvíkem, načež reagoval Kliment VI. žádostí, aby žádný takovýto krok nečinil a dostavil se za ním do Avignonu.¹⁹⁵ A tak Karel, „*podlehnuv prosbám posluš svého otce, sdělil Ludvíkovi, že toto jednání nemůže dokončit, odjel odtud a odebral se do Lucemburska, kde byl otcem radostně uvítán, a zůstal tam přes masopust. A v první neděli postní*“, tedy 22. února 1344, „*se vydal k římské kurii do města Avignonu k papeži Klimentu VI.*“, který „*jakmile uslyšel o příchodu svého přítele Karla, poslal mu na vzdálenost jedné míle vstříc všechny kardinály, a papež i kardinálové ho s velkou radostí přivítali.*“¹⁹⁶

¹⁸⁸ SPĚVÁČEK, Jiří. *Karel IV.: Život a dílo: 1316-1378*, s. 154.

¹⁸⁹ ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Karel IV. Otec a syn: 1333-1346*, s. 334.

¹⁹⁰ SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346: K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*, s. 548.

¹⁹¹ *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae (1334-1349)*, s. 283-284.

¹⁹² FIALA, Zdeněk. *Předhusitské Čechy: český stát pod vládou Lucemburků 1310-1419*, s. 68.

¹⁹³ ANTONÍN, Robert, ŠMAHEL, František, BOBKOVÁ, Lenka, ed. *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, s. 33.

¹⁹⁴ ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Karel IV. Otec a syn: 1333-1346*, s. 379-380.

¹⁹⁵ SPĚVÁČEK, Jiří. *Král diplomat: Jan Lucemburský 1296-1346*, s. 239-240.

¹⁹⁶ BLÁHOVÁ, Marie et al. *Kroniky doby Karla IV.*, s. 221.

Mezi avignonskými dohodami, mezi něž patřila například dohoda o povýšení pražského biskupství na arcibiskupství nebo závazek krále Jana, že nebude prodávat ani zastavovat královský majetek v Českém království, zůstala ta nejdůležitější utajena. Byla to dohoda o kandidatuře Karla IV. na římský trůn, který se s tichým souhlasem francouzského krále měl postavit císaři Ludvíkovi jako protikrál.

Zatímco se Lucemburkové potýkali s proti lucemburskou koalicí, vytvořenou na základě smlouvy císaře Ludvíka a polského krále Kazimíra III. z 1. ledna 1345 o sňatku Ludvíka, syna císaře a Kunhuty, dcery krále Kazimíra¹⁹⁷, události začaly nabírat obrátka až o rok později. Koncem měsíce února roku 1346 se Jan Lucemburský se synem Karlem vypravili přes mohučské území do Trevíru, aby se poradili s arcibiskupem Balduinem o dalších krocích tří Lucemburků, ještě před jednáním s papežem, za kterým po poradě v Trevíru směřovali.¹⁹⁸ V Trevíru Karel pochopil, že jedinou cestou, jak získat římskou korunu, je za pomoci svého strýce Balduina, kterému 16. ledna učinil hned několik slibů. Karel slíbil, že Balduinovi nahradí vzniklé škody a výdaje za přípravu volební kampaně do výše šesti tisíc stříbrných hřiven a že jejich splátku zajistí zástavou oblastí v lucemburském hrabství a že po volbě Balduinovi potvrdí všechna privilegia Trevíru.¹⁹⁹

V Avignonu Kliment VI. nejdříve 7. dubna odvolal Jindřicha z Virneburku z úřadu mohučského arcibiskupa a nahradil ho kurijním stoupencem Gerlachem Nasavským a poté, dne 13. dubna vyslovil nad císařem Ludvíkem tu nejstrašnější možnou klatbu. Vyloučil císaře z lidské společnosti, prohlásil ho za Antikrista a vyzval obyvatele jeho zemí, aby se císaři postavili a zničili jej i s celým jeho rodem a vyzval říšské kurfiřty k volbě nového římského krále.²⁰⁰ Dne 22. dubna zpečetili Jan a Karel své sliby pro Karlovu volbu králem²⁰¹ a o šest dní později dal papež Gerlachu Nasavskému ohlásit volbu nového římského krále, ale zakázal účast braniborskému markraběti Ludvíkovi, synovi císaře Ludvíka Bavorského a pobídl ostatní arcibiskupy a biskupy, aby kurfiřtům při volebním aktu asistovali.²⁰²

Aby si byl Balduin jistý, že zvolení Karla římským králem je volbou správnou, nechal Karla 22. května roku 1346 sepsat slib, ve kterém Karel slibuje, že zůstane Balduinovým celoživotním přítelem, což se mělo především odrážet v případě, že se Karel stane lucemburským hrabětem.²⁰³ Ve stejný den nechal Karel také v nepřítomnosti svého otce Jana rozšířit sliby svému prastrýci ze 16. ledna, přičemž změnil rozhodnutí svého otce a stanovil, že dědictví lucemburského hrabství nepřipadne Janově nejmladšímu synovi Václavovi, nýbrž Karlovi. Markrabě Karel poté donutil svého otce k prodeji měst a hradů Echternach, Grevenmacher, Bitburg a Remich, aby dokázal Balduinovi uhradit třicet tisíc zlatých, které trevírský arcibiskup žádal pro získání hlasu kolínského kurfiřta.²⁰⁴

¹⁹⁷ SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346: K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*, s. 553-555.

¹⁹⁸ ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Karel IV. Otec a syn: 1333-1346*, s. 456.

¹⁹⁹ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 82.

²⁰⁰ FIALA, Zdeněk. *Předhusitské Čechy: český stát pod vládou Lucemburků 1310-1419*, s. 77.

²⁰¹ EMLER, Josef, ed. *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae (1333-1346)*, s. 677-680.

²⁰² Tamtéž, s. 680-681.

²⁰³ *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae (1334-1339)*, s. 487-490.

²⁰⁴ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 82.

Na tyto rozličné odměny Balduin zareagoval a projevil opravdovou důvěru ve zvolení Karlovo v listině z 24. května, ve které se veřejně zřekl císaře Ludvíka Bavorského, sice nekompromisně, ale slušně a spořádaně²⁰⁵, a veškerou svou energii věnoval do přesvědčování ostatních rýnských kurfiřtů, aby zvolili právě Karla, který prostřednictvím Balduina přislíbil maximální vstřícnost vůči rýnským volitelům.²⁰⁶ O těchto událostech předcházejících Karlově korunovaci podal stručnou zprávu i kronikář Beneš Krabice z Weitmile: „*A tak když pan papež Kliment VI. viděl a pozoroval, že se Ludvík Bavor, uchvatitel říše, nechce po tolika zločinech, které spáchal proti římské církvi, obrátit k pokání, nýbrž že bere na lehkou váhu veškeré nálezy papežské stolice, a nedbá jich, jako by byl hluchý, a tím dává ostatním špatný příklad odboje proti církvi*“, proto poručil papež kurfiřtům Svaté říše listy zpečetěnými bulami, aby přistoupili k volbě budoucího římského krále, jenž by byl potom povýšen na císařství.“²⁰⁷

Mohučský arcibiskup Gerlach tedy povolal ostatní kurfiřty do říšského města Rhens, kde se dne 11. července roku 1346 uskutečnila volba nového římského krále. Pět ze sedmi kurfiřtů dalo svůj hlas právě Karlovi. Byli to arcibiskup trevírský Balduin, arcibiskup kolínský Walram, arcibiskup mohučský Gerlach, vévoda Rudolf Saský a český král Jan Lucemburský. Chyběly pouze dva hlasy, a sice hlas Ludvíka, braniborského markraběte, kterému byl hlas odepřen, a hlas falcký. O hladkém průběhu volby podal papeži zprávu Balduin, který se v ní šikovně vyhnul žádosti o aprobaci, a také předložil předpokládané datum korunovace, plánované na 27. srpna v Cáchách.²⁰⁸

Po shromáždění v Rhens se Balduin spolu s Karlem vydali do Balduinova sídla v Trevíru, kde zřejmě chtěli oslavovat svůj obrovský úspěch a užít si zaslouženého odpočinku. Ostatně je dobře známo, že arcibiskup Balduin s Karlem vedl velmi vlídný a přátelský vztah, přestože byl mezi nimi věkový rozdíl třiceti let. Avšak klidu jim nebylo dopřáno ani tentokrát, neboť krátce po jejich příjezdu do Trevíru k nim dorazila zpráva o útoku anglického krále Eduarda III. na normanský ostrov Cotentin a žádost francouzského krále Filipa VI. o vojenskou pomoc.²⁰⁹ Další nepříznivá zpráva pro Lucemburky zazněla v papežově gratulační listině z 30. července nově zvolenému králi Karlovi, ve které zmínil obavu z toho, že Cáchy korunovaci odmítnou, a proto vzápětí napsal do Kolína, aby korunovaci připravili tam, v případě, že by Cáchy skutečně odmítly. Dále také Balduinovi připomínal, aby Karlovi v počátcích jeho vlády co nejhorlivěji vypomáhal.²¹⁰

Karel se však nejdříve zaobíral mobilizací proti anglickému králi, než aby měl čas přemýšlet nad svou korunovací. Ihned poté, co obdržel zprávu Filipa VI., vyrazil se svým otcem do Francie v plné zbroji. V sobotu dne 26. srpna 1346 mezi hradem Labroye a vesnicí Kresčak se strhla jedna z nejvýznamnějších bitev sto leté války mezi francouzským a anglickým králem, která pro francouzské oddíly skončila drtivou porážkou, v jejímž víru zbraní hrdinně skončil český král Jan Lucemburský, a ze které nový římský král Karel vyvázl s lehkým zraněním. Po bitvě se stal Karel králem českým, tělo svého otce nechal převést do Lucemburku a dne 7. září

²⁰⁵ SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346: K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*, s. 563.

²⁰⁶ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 82.

²⁰⁷ BLÁHOVÁ, Marie et al. *Kroniky doby Karla IV.*, s. 222.

²⁰⁸ BLÁHOVÁ, Marie, FROLÍK, Jan, PROFANTOVÁ, Naďa. *Velké dějiny země Koruny české: 1310-1402*, s. 200.

²⁰⁹ SPĚVÁČEK, Jiří. *Král diplomat: Jan Lucemburský 1296-1346*, s. 244.

²¹⁰ ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Karel IV. Otec a syn: 1333-1346*, s. 492.

pochovat kláštere Panny Marie v Altmünsteru.²¹¹ Karel se tak po svém zvolení dostal do značné finanční tísně, což se ukázalo i při zajištění pohřbu jeho otce. Na převoz ostatků padlého krále si musel od arlonského probošta Arnolda vypůjčit 957 zlatých a dalších 677 zlatých za vypravení samotného pohřbu.²¹² Vyrovnat se s otcovou smrtí, i když k němu nechoval nijak zvlášť velikou lásku, muselo být pro Karla těžké, ale přesto byl nucen se vzchopit a čelit problémům, kterého na něj, jako na římského krále, čekaly v Říši.

Podzim roku 1346 byl pro Lucemburky velmi náročným. Museli si totiž vydobýt podporu podstatné části Říše, která se stále ještě stavěla na stranu žijícího kacířského císaře Ludvíka. Karel sice měl podporu hlavních říšských kurfiřtů, ale podpora bohatých říšských měst bylo to, co mu scházelo. Karel svému prastrýci Balduinovi potvrdil sliby učiněné před 11. červencem a 18. září mu postoupil Echternach, Bitburg, Grevenmacher a Remich, se zdůrazněním práva zpětného výkupu, a dne 9. prosince mu nakonec svěřil vikariát nad Lucemburskem²¹³, přičemž byl Balduin oprávněn volně využívat hrady nebo dosazovat i sesazovat veškeré státní zmocněnce a úředníky.²¹⁴

Karel, pod náporom obtíží v Říši, nedodržel jeden velmi důležitý závazek, a sice že do osmi dnů po své úspěšné volbě potvrdí všechny sliby učiněné papeži ještě před volbou. Papež Kliment VI. proto Karlovi vytkl, že k němu stále nevyslal své zástupce k obnovení zmíněných slibů. Avšak Karel mezitím 19. září 1346 poselstvo v čele s Arnoštem z Pardubic do Avignonu opravdu vyslal a dne 5. listopadu²¹⁵ „*pan Arnošt, protože byl velmi výřečný a vzdělaný, přednesl před panem papežem a svatým sborem ve veřejném zasedání krásné a mistrovské kázání*“ a „*po ukončení tohoto kázání pan papež tedy velice doporučil osobu pana Karla, zvoleného za krále římského, a přezkoušev, jak se slušelo, průběh i dekret o takovéto volbě, se souhlasem svých bratří ji z moci apoštolské schválil, a potvrdil, že volba byla vykonána řádně a o vhodné osobě.*“²¹⁶

Papež Kliment VI. měl rovněž pravdu v tom, když se domníval, že Cáchy, které byly stále nakloněny císaři Ludvíkovi, Karlovu korunovaci odmítnou. A protože tradiční korunovace v Cáchách nebyla pro odpor města možná, pokusil se Karel vyjednávat Kolínem. Když ho odmítl i Kolín, nechal se korunovat až 26. listopadu roku 1346 v městě Bonnu²¹⁷, kde pobyl pouze krátkou chvíli a poté se přes Trevír vydal do Čech, odkud chtěl sebevědomě vyjet na jízdu do Itálie. Balduina proto 9. prosince učinil generálním vikářem v celém Německu a Burgundsku po celou dobu jeho pobytu v Čechách nebo v Itálii.²¹⁸ Karel se tedy v únoru 1347 vydal v přestrojení za poutníka²¹⁹ na cestu do Itálie, odkud plánoval oslabit moc Ludvíka Bavora v Tyrolsku. Karel se sice probojoval až k hradu Tyrolu, ale Ludvík Bavor jeho vojska přeci jen odrazil. Tento vojenský úspěch utvrdil Karla v přesvědčení, že napříště budou jeho politickou základnu české země, kam se hodlal vydat²²⁰, avšak ještě v Itálii zastihl Karla

²¹¹ SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346: K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*, s. 564-565.

²¹² SPĚVÁČEK, Jiří. *Karel IV.: Život a dílo: 1316-1378*, s. 200.

²¹³ BLÁHOVÁ, Marie, FROLÍK, Jan, PROFANTOVÁ, Nad'a. *Velké dějiny zemí Koruny české: 1310-1402*, s. 214.

²¹⁴ ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Karel IV. za císařskou korunou: 1346-1355*, s. 7.

²¹⁵ SPĚVÁČEK, Jiří. *Karel IV.: Život a dílo: 1316-1378*, s. 202.

²¹⁶ BLÁHOVÁ, Marie et al. *Kroniky doby Karla IV.*, s. 223.

²¹⁷ FIALA, Zdeněk. *Předhusitské Čechy: český stát pod vládou Lucemburků 1310-1419*, s. 79-80.

²¹⁸ ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Karel IV. za císařskou korunou: 1346-1355*, s. 14-16.

²¹⁹ *Regesta imperii VIII. Die Regesten des Kaiserreichs unter Kaiser Karl IV. 1346-1378*, s. 30.

²²⁰ SPĚVÁČEK, Jiří. *Karel IV.: Život a dílo: 1316-1378*, s. 204.

papežský legát Gerald z Magnacu a předal mu aprobační listiny. Panovník tak 27. dubna zopakoval přísahu držet se slibů a závazků v nich vepsaných.²²¹

Po svém italském dobrodružství se Karel vrátil do Čech, kde usiloval o upevnění moci a 2. září v neděli byli spolu se svou ženou Blankou z Valois korunováni českým králem a královnou.²²² Netrvalo dlouho a Karlova snaha o zajištění podpory říšských měst nabrala rychlejší spád. Dne 11. října roku 1347 během honu na medvěda v okolních lesích města Fürstenfeldbruck totiž zemřel na infarkt Karlův úhlavní rival císař Ludvík IV. Bavorský. A ačkoliv se může zdát, že po smrti heretického císaře bylo podmanění bohatých říšských měst jednoduché, ve skutečnosti tomu tak nebylo, ba právě naopak. Celé dva roky trvalo, než Karel s Balduinovou pomocí prosadil svou nespornou vládu nad říší.²²³

Po Ludvíkově smrti se jeho stejnojmenný syn nevzdal a pokračoval v boji proti Lucemburkům. Sám Karlovi nemohl oponovat, a to už jen proto, že sám upadl do klatby. Proto se dohodl s Jindřichem z Virneburku, falckrabětem Ruprechtem a vévodou Erichem Lauenberským, který si na úkor Rudolfa Saského nárokoval kurfiřtský hlas, a pro úlohu protikrále se jim podařilo získat anglického krále Eduarda III. Vlastní volby, která se konala 10. ledna 1348 v Oberlahnsteinu se ale neúčastnil. V tu dobu se Karel setkal s Balduinem v Mohuči a radil se s ním o dalším postupu. Řešení, se kterým Lucemburkové přišli, bylo odpoutat se od těsného spojení s francouzskou korunou a slib, že se proti Anglii s francouzským králem nespojí. A tak Eduard již 23. dubna přistoupil na tyto podmínky a uzavřel s Karlem dohodu o přátelství.²²⁴

Aby Karel ukázal, že i když se věnuje říšským záležitostem, je především český král, přenechal boj v Říši počátkem ledna roku 1348 arcibiskupu Balduinovi, odebral se do Čech, a v několika listinách z 16.-19. ledna na něj delegoval pravomoci v Německu, Galii a dalších přilehlých zemích. K tomu měl Balduin právo získávat do svých služeb knížata, smlouvat s nimi landfrídy, zastavovat říšské majetky a jmenovat říšské úředníky.²²⁵

Dne 17. února 1348 vydal Balduin zprávu, ve které trevírský arcibiskup dovoluje „*Karlovi, králi římskému, a jeho dědicům, králům českým, vykoupit hrabství Laroche, hrabství lucemburské a markrabství arlonské*“, která mu Karel kdysi postoupil, za částku padesát tisíc kop grošů.²²⁶ Učinil tak možná i proto, aby se alespoň z části oprostil od dluhů, do kterých ho dostala pomoc Karlovi. Již od začátku roku 1348 sice plynuly daně říšských měst do Balduinovy pokladny, ale v uplynulých i následujících letech do Karlovy podpory vložil mnohem větší jmění. Aby pro svého prasynovce získal co nejvíce vazalů, byl nucen zastavit skvosty trevírského metropolitního stolce především bohatým patriciům v Kolíně nad Rýnem.²²⁷ Za tyto utržené škody Balduin požadoval odškodnění, které sice obdržel, ale až v únoru roku 1349. Během svého pobytu v Kolíně, prodal Balduin Karlovi lucemburské hrabství, hrabství Laroche a markrabství arlonské, spolu se všemi přilehlými statky na levém

²²¹ ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Karel IV. za císařskou korunou: 1346-1355*, s. 20.

²²² BLÁHOVÁ, Marie, FROLÍK, Jan, PROFANTOVÁ, Naďa. *Velké dějiny země Koruny české: 1310-1402*, s. 223.

²²³ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 92.

²²⁴ SPĚVÁČEK, Jiří. *Karel IV.: Život a dílo: 1316-1378*, s. 207-208.

²²⁵ ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Karel IV. za císařskou korunou: 1346-1355*, s. 51-52.

²²⁶ *Archivum Coronae regni Bohemiae: editio diplomatum phototypica*, s. 25.

²²⁷ ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Karel IV. za císařskou korunou: 1346-1355*, s. 86.

břehu Rýna, za stejnou částku, jakou si sám stanovil 17. února předchozího roku, tedy padesáti tisíc kop grošů.²²⁸

Možná i tento rodinný „obchod“ zapříčinil, že následující léta byl Karlův vztah k Balduinovi spíše chladný, až nevlídný. Přesto však během svého dlouhého pobytu v českých zemích od října 1349 do května 1353 nechával Karel říšské záležitosti na bedrech trevírského arcibiskupa, který Karlovo jméno patřičně reprezentoval především v západní části říše.²²⁹ Dne 24. července 1349 ještě jako dovršení zápasu lucemburského rodu o moc v Říši, přijal Karel se svou ženou Annou římskou korunu v Cáchách z rukou trevírského arcibiskupa Balduina, nikoliv tedy z rukou arcibiskupa kolínského, jemuž toto právo náleželo, který však byl již touto dobou smrtelně nemocen.²³⁰

Další setkání Balduina s Karlem, které bylo zároveň i jejich posledním. Setkání proběhlo až roku 1353 v mohučské katedrále, kde arcibiskup celebroidal vánoční mši. Starý arcibiskup ještě naposledy využil svých neobyčejných diplomatických schopností a na Karlovi 8. ledna vymohl, že při příležitosti královské volby bude první hlas náležet právě trevírskému arcibiskupskému stolci.²³¹ Netrvalo dlouho a Balduina postihla smrt. Zdá se, že byla velmi náhlá, neboť se krátce před svou smrtí ještě účastnil trestných výprav proti zločinným pánům v Pomoselí.²³² Dne 21. ledna roku 1354, snad ve věku osmašedesáti let, naposledy vydechl trevírský arcibiskup Balduin Lucemburský a spolu s jeho posledním výdechem skončilo čtyřicet šest let dlouhé období, během kterého z trevírského arcibiskupského stolce ovlivňoval osudy Svaté říše římské a pozoroval vzestup svého rodu.

Velkolepý pohřeb, který byl pro Balduina vystrojen v trevírské katedrále však proběhl bez účasti Karla IV., který tou dobou byl sice na cestě do Trevíru, ale pohřeb nestihl. Karel využil příležitosti a nechal si od trevírské kapituly zaplatit dohromady pět tisíc zlatých za to, že se u kurie přimluví za Balduinova nástupce Boemunda ze Saarbrückenu, kterého Balduin sám podporoval. Říši se mezitím začaly šířit pověsti o množství a cennosti pokladů, které Balduin za svůj dlouhý život stihl nashromáždit a že to nebyly poklady jen tak ledajaké. Mezi jeho poklady patřily například kusy dřeva ze svatého kříže a z hole svatého Petra, nebo třetina závoje Panny Marie a článek prstu svatého Matouše, spolu s upomínkami na Jindřicha VII., které Karel našel při plenění trevírských svatyní.²³³

5 Arcibiskup ve zbrani

Arcibiskupská hodnost ve středověku byla mnohem komplexnější, než ta dnešní a vyžadovala mnohem rozvítější arsenál schopností a talentů. Nežádka byl totiž arcibiskup nucen použít hrubou sílu, chopit se zbraně a vytáhnout vstříc svým protivníkům. V tomto postavení se ocitl

²²⁸ ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Karel IV. za císařskou korunou: 1346-1355*, s. 119.

²²⁹ Tamtéž, s. 272.

²³⁰ FIALA, Zdeněk. *Předhusitské Čechy: český stát pod vládou Lucemburků 1310-1419*, s. 121.

²³¹ SPĚVÁČEK, Jiří. *Karel IV.: Život a dílo: 1316-1378*, s. 237.

²³² WYTTEBACH, Johannes H., F.J. MÜLLER, Michael, ed. *Gesta Trevirorum integra*, s. 267.

²³³ HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, s. 113.

i Balduin, zvýhodněný tím, že se na svých studiích v Paříži naučil a praktikoval všechna rytířská umění.²³⁴

Již během římské jízdy se Balduin po boku svého bratra Jindřicha zapojoval do bojů, jak již neznámý básník zvětšil v básni „*Les Voeux de L'Epervier*“, sepsané kolem roku 1315, ve které se dočteme o drahocenném meči, kterým Balduin vládl.²³⁵ Lucemburský arcibiskup dozajista poznal hrůzy a následky bitev, jakožto přímý účastník několika těchto více či méně významných událostí čtrnáctého století.

5.1 Bitva u Esslingenu

Za svého pobytu v Praze v roce 1316 po zdoluhavých jednáních s Jindřichem z Lipé obdržel Balduin list od Ludvíka Bavorského, v němž stálo, „*že rakouský vévoda Fridrich, jeho protivník, táhne se silným množstvím lidu přes Švábsko na Rýně.*“²³⁶ Tato novina pravděpodobně mrzela krále Jana, který byl nucen opustit svého nedávno narozeného syna Václava a vyrazit na pomoc římskému králi Ludvíkovi. Oba muži, Balduin i Jan, opustili Prahu 17. srpna 1316 s armádou, jejíž nejčetnější část tvořila Balduinova družina složená z mužů ze všech koutů říše, včetně některých říšských pánů, jako například Oldřich Leuchtenbergský, jež vstoupil v srpnu toho roku do Balduinových služeb za tisíc liber žoldu.²³⁷

Balduin a Jan se svými oddíly se „*sešli dne 30. srpna s římským králem Ludvíkem blízko Norimberka a společně postoupili k švábskému městu Esslingenu, kde se vévoda rakouský utábořil.*“²³⁸ Oba římské králové, Ludvík a Fridrich, porovnali své síly již 14. září před Esslingenem. Vojska rakouská, vedená vévody Fridrichem a Leopoldem, marně útočila na město Esslingen z ostrůvku Vogelsang, a tak ustoupila a zaujala mnohem strategičtější pozici na vršku Ebershalde, ležícím na pravém břehu řeky Neckar.²³⁹

Ludvík, maje Balduina a Jana po svém boku, se drže „*a tak odvážně přiblížil*“ k Fridrichově táboru, „*že vojsko jednoho i druhého oddělovala jen řeka, zvaná Neckar.*“²⁴⁰ Fridrich měl zásadní výhodu. Se svým vojskem stál totiž na vršku, na rozdíl od Ludvíka, který byl se svým vojskem utábořen v údolí. Z levého břehu řeky, na kterém spočíval Ludvík, bylo tedy téměř nemožné zaútočit na pravý břeh, zabraný Fridrichem. Rakouský vévoda ovšem zvolil taktiku vyčkávání, a tak se po dobu pěti dní nedělo nic²⁴¹, vyjma chvil, kdy se obě vojska přiblížila ke břehu řeky „*a nepřestávala navzájem na sebe pohlížeti hrozivými očima a častovati se nenávisťnými vtipy.*“²⁴²

²³⁴ KRÜGER, Sabine. *Balduin von Luxemburg*, s.1.

²³⁵ BONNARDOT, François, WOLFRAM, Georg, ed. *Les Voeux de L'Epervier. Kaiser Heinichs VII. Romfahrt*, s. 11.

²³⁶ Zbraslavská kronika: *Chronicon aulae regiae*, s. 301.

²³⁷ ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Král cizinec*, s. 252.

²³⁸ Zbraslavská kronika: *Chronicon aulae regiae*, s. 301.

²³⁹ ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Král cizinec*, s. 253.

²⁴⁰ Zbraslavská kronika: *Chronicon aulae regiae*, s. 301.

²⁴¹ IWANČZAK, Wojciech. *Jan Lucemburský: Dějiny bouřlivého života a hrdinné smrti českého krále a lucemburského hraběte v jednadvaceti obrazech*, s. 62.

²⁴² Zbraslavská kronika: *Chronicon aulae regiae*, s. 301.

Až dne 19. září učinil rozhodnutí tábor Ludvíka Bavora, který se k večeru rozhodl využít šera a pokusil se řeku přebrodit a napadnout nepřítele.²⁴³ Toto rozhodnutí nebylo nijak unáhlené nebo vyprovokované, nýbrž dozajista plánované, neboť ještě před zahájením bitvy, pasoval Balduin, „sám v nádherné zbroji k zápasu přichystaný“, svého synovce Jana a některé další urozené pány na rytíře, aby se boje účastnili jako rovnocenní svým protivníkům.²⁴⁴

Dlouho se schylovalo k bitvě a „hle, 19. září v neděli ve večerní hodině se strhl silný křik a byla ohlášena nastávající bitva, na pokřik se zdvihli vladaři, ozbrojili se rytíři a vztyčily se prapory a odznaky přílbic. Ti totiž, kteří byli ze strany Ludvíkovy, první začali boj, snažili se přejít řeku, třebaž těžce, k odpůrcům, ale tito kladli odpor, pokud mohli. Celá pak tíha bitvy se rozhodovala uprostřed proudu Neckaru, takže tam byl sveden hlavní boj. Některé pohltila řeka, jiné usmrtil meč, některé, kteří neutekli, zadržel nepřítel a ten boj trval až do západu slunce.“ Ztráty na obou stranách byly veliké, na obou stranách bylo pobito a zraněno mnoho mužů, a zahynulo zde „tisíc pět set koní.“²⁴⁵

Jednoznačný výsledek bitvy však nenastal. Zbraslavský kronikář sice jasně píše, že „vojsko Ludvíkovo s pomocí Boží zvítězilo a zajalo z těch, kteří byli s Fridrichem, dvanáct hrabat s jinými sto čtyřiceti rytíři a muži rytířskými“, avšak Fridrichovo vojsko nebylo poraženo a vytlačeno ze své výhodné pozice na vršku a vojsko Ludvíkovo, spolu s Janovými a Balduinovými oddíly, se stáhlo k městu Heilbronn.²⁴⁶ Fridrich se svým bratrem Leopoldem se rozhodli nepronásledovat wittelsbašsko-lucemburské oddíly a co nejdříve odtáhly zpět do Švábska. Tažení proti rakouskému vévodovi bylo určitým zklamáním, neboť naděje na rychlé vítězství se nenaplnily.²⁴⁷ Odložení střetu bylo však malým vítězstvím pro Ludvíka a jeho spojence, již kvůli nevýhodné strategické pozici jejich vojsk.²⁴⁸

5.2 Bitva u Mühldorfu

Bitva u Mühldorfu byla jakýmsi opožděným pokračováním bitvy u Essligenu v roce 1316, které se odkládalo až do roku 1322. Na základě úmluvy Fridricha Sličného s uherským králem Karlem Robertem z 23. září 1321, začal Fridrich v Rakousích a Štýrsku soustřeďovat své síly, posílené pomocnými uherskými žoldněři a divokou jízdou Kumánů.²⁴⁹ Zatímco jeho bratr Leopold sbíral vojska ve Švábsku. Od jara roku 1322 začal též intenzivně shromažďovat svá vojska u města Pasova i Ludvík Bavor²⁵⁰, kterému Balduin na pomoc poskytl svou četou. Dále byl podpořen kontingentem vedeným Janem Lucemburským, slezským vévodou Bernardem Fürstenberským, norimberským purkrabím Fridrichem Hohenzollernem a dolnobavorskými rytíři v čele se zetěm českého krále Jindřicha XIV.²⁵¹

²⁴³ SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346: K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*, s. 245.

²⁴⁴ ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Král cizinec*, s. 253.

²⁴⁵ *Zbraslavská kronika: Chronicon aulae regiae*, s. 301.

²⁴⁶ SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346: K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*, s. 245.

²⁴⁷ ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Král cizinec*, s. 254.

²⁴⁸ SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346: K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*, s. 245.

²⁴⁹ ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Král cizinec*, s. 340.

²⁵⁰ SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346: K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*, s. 320.

²⁵¹ ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Král cizinec*, s. 341.

Vojska obou římských králů směřovala podél řeky Inny v pohraniční oblasti mezi Horními Rakousy a Bavorskem k městu Mühlendorf. Ludvík stejně jako v bitvě u Esslingenu doufal v rychlé vítězství, neboť měl nad Fridrichem početní výhodu, protože Leopoldovy oddíly byly stále na cestě. Spojení obou vojsk by znamenalo útok ze dvou stran a fatální následky. Fridrichova vojska čítala čtyři až pět tisíc Uhrů a Kumánů, zatímco za Ludvíka mělo bojovat patnáct set až osmnáct set rytířů, doplněných o třicet tisíc pěších bojovníků.²⁵² Dle Zbraslavské kroniky měl však k dispozici „tisíc osm set koní, na nichž seděli urození mužové v helmách“ a namísto třiceti tisíc pěších „zástup pěšáků a lučištníků byl, jak se tvrdí, napočten na čtyři tisíce.“²⁵³ Skutečnost mohla být samozřejmě jiná, musíme brát v potaz, že středověcí kronikáři údaje o síle vojsk často přeháněli nebo naopak sráželi.

I přesto, že měl Bavor údajnou početní převahu, nesnažil se boj uspěchat a neprojevil žádnou chuť do samotného boje vstoupit a byl by patrně opět volil strategii včasného ústupu, jako u Esslingenu. Jenže ze strachu, že Leopoldova vojska dorazí včas, naléhal zejména král Jan na okamžité zahájení střetu.²⁵⁴ Výraznou motivací pro žoldněře bojující za krále Ludvíka byla jistě Janova řeč, kterou přednesl v předvečer boje. „*Hle, je tu onen Fridrich, vévoda rakouský, který se až dosud pokusil na škodu mého království překážeti mně v mém zvolení, jež jsem zákonitě přenesl na osobu pana Ludvíka, krále římského, teď přítomného; až dosud usiloval podrobit si říši krutovládou; této násilnosti nebo mého života musí být naprosto konec.*“²⁵⁵

A tak se 28. září 1322 v den svatého Václava, časně z rána, po mši a přijímání svátostí, strhla bitva dvou římských králů²⁵⁶, jejíž rozhodující srážka byla svedena na rozlehlé louce zvané Gickel u vesnice Erharting, ležící na jih od řeky Isen, ústící do řeky Innu nedaleko Mühlendorfu.²⁵⁷ Obě strany bojovaly nezvykle tvrdě a udatně, a proto se bitva stala nadmíru krvavou.²⁵⁸ Její průběh byl dlouhý čas nerozhodný a kolísavý. V jeden moment se král Jan se svým vojskem probojoval hluboko do řad nepřátel, avšak jeho kůň padl a český kontingent byl zatlačen zpět do svých řad. Ostrý boj rozhodl až purkrabí Fridrich Hohenzollern se svými rytíři²⁵⁹, který napadl bok nepřátelské formace a v řadách Fridrichových vojáků způsobil obrovský zmatek.²⁶⁰ Rakouský vévoda se totiž domníval, že dorazila posila jeho bratra Leopolda, a proto nevydal rozkaz k defenzivě, což si Uherští a Kumánští vyložili jako zradu, pobili své nadřízené a dali se na útěk.²⁶¹

V této „velmi kruté bitvě, která trvala skoro celý den“, utrpěly obě strany značné ztráty. „*Na straně obojího vojska bylo, jak se tvrdí, nalezeno na bojišti jedenáct set zabitých mužů mrtvých*“ a „*koní bylo zabito tři tisíce*“.²⁶² Také Leopoldova pomoc nepřišla ve správnou chvíli, neboť Ludvíkovi se podařilo zadržet posly, nesoucí zprávu o tom, kdy má Leopold zaútočit.

²⁵² SPĚVÁČEK, Jiří. *Král diplomat: Jan Lucemburský 1296-1346*, s. 145.

²⁵³ *Zbraslavská kronika: Chronicon aulae regiae*, s. 334.

²⁵⁴ SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346: K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*, s. 320.

²⁵⁵ *Zbraslavská kronika: Chronicon aulae regiae*, s. 334.

²⁵⁶ PALACKÝ, František. *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě: od roku 1253 až do roku 1403*, s. 238.

²⁵⁷ DOBENECKER, Otto. *Die Schlacht bei Mühlendorf und über das Fragment einer österreichischen Chronik*, s. 29.

²⁵⁸ PALACKÝ, František. *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě: od roku 1253 až do roku 1403*, s. 238.

²⁵⁹ SPĚVÁČEK, Jiří. *Král diplomat: Jan Lucemburský 1296-1346*, s. 146.

²⁶⁰ ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Král cizinec*, s. 343.

²⁶¹ SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346: K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*, s. 322.

²⁶² *Zbraslavská kronika: Chronicon aulae regiae*, s. 335.

Nedočkávatý Leopold do bitvy sice přispěchal, ale již ve fázi jisté porážky, a tak co nejdříve odtáhl zpět Švábska.

Leopold se tedy vyhnul střetu s vítězným římským králem Ludvíkem, který se z bitevního pole přesunul k okolí města Oettingen, od kterého pokračoval až do Řezna, kde se vítězové rozdělili o v bitvě zajaté pány.²⁶³ Do zajetí purkrabího Hohenzollerna padl sám rakouský vévoda Fridrich, „a od něho odevzdán králi Ludvíkovi“, jenž ho dal „náměstkem Vilémem dovésti na hrad, zvaný Triusnicht, a tam vrhnouti do okovů.“ Fridrichův bratr Jindřich byl naproti tomu předán Janu Lucemburskému, který ho uvěznil na hradě Křivoklátě.²⁶⁴ Svůj vděk oběma Lucemburkům projevil Ludvík též v Řezně, kde s nimi uzavřel smlouvu o vzájemné spolupráci „na celý život“, jmenovitě proti Fridrichovi²⁶⁵ a 4. a 11. října 1322 jim udělil různá privilegia a odměny.²⁶⁶

5.3 „Válka čtyř pánů“ (Vierherrenkrieg, 1324-1326)

Označení „Válka čtyř pánů“ vzniklo spolu s neobvyklým spojenectvím, zformovaným čtyřmi říšskými velmoži sužovanými totožným problémem. Balduin Lucemburský, lotrinský vévoda Ferry IV., hrabě Eduard z Baru a zvláště Jan Lucemburský byli dlužníky bohatých patricijů říšského města Mety.²⁶⁷ Metští využívali zadluženosti sousedních velmožů a skupovali jejich majetky, aniž by žádali svolení od svých lenních pánů, jak určovalo dobové právo, což vyvolalo oprávněné stížnosti.²⁶⁸

Předtím než byl rozpoután ozbrojený střet, sešli se uvedení čtyři velmoži ve francouzském městě Thionville a následně v Remichu, aby debatovali o společném postupu v metské otázce. Porada čtyř se završila zpečetěním smlouvy o dalším postupu ze dne 25. srpna 1324.²⁶⁹ Opozice v Metách také činila zřetelné kroky. Metský patriciát dokázal nashromáždit a zavázat si sílu zhruba sedmi set rytířů a samo město sebralo stejný počet, ba o sto rytířů více a množství pěšáků.²⁷⁰

Protože mírová jednání v Pont-à-Mouson 14. září selhala, reagovala koalice čtyř pánů na metské zbrojení rovněž shromažďováním společných sil. O čtyři dny později začal Jan Lucemburský s Eduardem z Baru systematicky plenit okolí města Mety.²⁷¹ Koaliční síly však nebyli sebrány najednou jako ty opoziční, nýbrž postupně, poté co zjistili, že bohaté Mety jsou dobře opevněné a nějakou dobu budou odolávat.

Jan Lucemburský se 15. října 1324 zavázal Balduinovi poskytnout sto padesát ozbrojených rytířů na koních, zatímco samotný arcibiskup jich poskytl padesát s tím, že kořist bude rozdělena dle poměru poskytnutých sil.²⁷² Přesně o měsíc později, 15. listopadu, uzavřeli oba

²⁶³ SPĚVÁČEK, Jiří. *Král diplomat: Jan Lucemburský 1296-1346*, s. 147.

²⁶⁴ *Zbraslavská kronika: Chronicon aulae regiae*, s. 335.

²⁶⁵ SPĚVÁČEK, Jiří. *Král diplomat: Jan Lucemburský 1296-1346*, s. 147.

²⁶⁶ SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346: K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*, s. 323.

²⁶⁷ SCHÖTTER, Johann. *Johann, graf von Luxemburg und König Von Böhmen*, s. 326-328.

²⁶⁸ ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Král cizinec*, s. 380-381.

²⁶⁹ EMLER, Josef, ed. *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae (1311-1333)*, s. 393.

²⁷⁰ SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346: K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*, s. 383.

²⁷¹ SPĚVÁČEK, Jiří. *Král diplomat: Jan Lucemburský 1296-1346*, s. 166.

²⁷² EMLER, Josef, ed. *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae (1311-1333)*, s. 395-396.

Lucemburkové i s ostatními členy koalice smlouvu, že do boje proti Metám dají veškeré své síly. Balduin měl protahujícímu se konfliktu dedikovat tři sta rytířů, Jan Lucemburský – velitel koaličních vojsk sedm set, lotrinský vévoda Ferry IV. pět set a hrabě Eduard z Baru rovněž pět set.²⁷³ Dle Zbraslavské kroniky měly sjednocené koaliční síly úctyhodná čísla. „*Četní pravdomluvní mužové, kteří se zúčastnili toho obléhání, dosvědčují a tvrdí, že tehdy bylo ve vojsku českého krále Jana sedm tisíc mužů na koních bojujících v plné zbroji a pod helmami a šedesát dva tisíce pěšáků, kteří byli vystrojeni do války.*“²⁷⁴

Koncem roku 1324 se koalice rozrostla o několik dalších velmožů, Gouberta z Aspremontu, jeho příbuzného Jindřicha, biskupa verdunského a ku překvapení i metského biskupa Jindřicha Delfína, který se však již v létě 1325 vzdal své funkce a byl nahrazen Ludvíkem z Poitiers. Právě nový metský biskup se poté stal prostředníkem mezi oběma stranami ve válce, měsíce předtím, než se objevila reálná naděje na smír.²⁷⁵ Nejdříve až po zásahu francouzského krále a papeže Jana XXII. bylo 3. března roku 1326 dosaženo mírového řešení konfliktu a ničení, drancování a plenění bylo u konce.²⁷⁶

Konkrétně pro Jana Lucemburského to byla válka spíše ztrátová. Metské vojsko totiž pořádalo odvetné vpády do Lucemburka a pustošilo tamní statky a vesnice. Dokonce již od března 1325 nebyl přímým účastníkem bojů, vrátil se totiž do Čech, aby vybral tak potřebné peníze.²⁷⁷

6 Codex Balduini Trevirensis

Balduin byl sice „*malým mužem*“, jak o něm napsal limburský kronikář, „*ale zanechal za sebou velké dílo.*“ Velkým dílem rozumíme ilustrovanou kroniku nesoucí název „Balduineum“ neboli „Codex Balduini Trevirensis“, jež můžeme považovat za jeden z nejzajímavějších produktů středověké bibliofilie.²⁷⁸ Začátkem třicátých let 14. století se Balduin chtěl ujistit, že činy, které on a jeho příbuzní vykonali, a odkaz, který zanechá, bude velkolepý, a rovněž fyzicky hmatatelný. Balduin pečlivě dbal o památku svého rodu, jenž tak miloval, a chtěl, aby se budoucí pokolení dozvěděla o zdarech a úspěších dovršených jeho příbuzných a jím samotným.

Počátkem třicátých let si tedy objednal několik kodexů, rozdělených na tři části. Jako první Balduineum I, poté Balduineum II a Balduineum III. Následně pokračoval výzdobou svého paláce v Trevíru a jak roku 1341 píše Jan z Viktringu, nechal velkolepě a umělecky vymalovat ve svém paláci téměř všechny činy svého bratra Jindřicha VII.²⁷⁹ Toto dílo však známe pouze z pramenů, patrně i proto, že pozdější arcibiskupové trevírští jistě hájili zájmy svého vlastního rodu, a tak při přestavbách paláce příliš nedbali na zachování řečeného díla.

²⁷³ Tamtéž, s. 395-396.

²⁷⁴ Zbraslavská kronika: *Chronicon aulae regiae*, s. 346.

²⁷⁵ SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346: K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*, s. 383-384.

²⁷⁶ EMLER, Josef, ed. *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae (1311-1333)*, s. 461.

²⁷⁷ SPĚVÁČEK, Jiří. *Král diplomat: Jan Lucemburský 1296-1346*, s. 167.

²⁷⁸ BENEŠOVSKÁ, Klára, Muzeum hlavního města Prahy, Galerie hlavního města Prahy a Archiv hlavního města Prahy. *Královský snátek: Eliška Přemyslovna a Jan Lucemburský - 1310*, s. 228.

²⁷⁹ FAJT, Jiří. *Karel IV., císař z Boží milosti: kultura a umění za vlády Lucemburků 1310-1437*, s. 27.

Balduineum označené číslovkou jedna obsahuje chronologicky řazený obrazový cyklus, který především líčí italské tažení za císařskou korunou Balduinova bratra Jindřicha VII.²⁸⁰ Jsou do něj však zakomponovány i Balduinovy osobní úspěchy. První iluminace v kodexu v horní části zachycuje velkolepé vysvěcení Balduina arcibiskupem a ve spodní části osudový moment pro lucemburskou dynastii, tedy jak klečící posel podává Balduinovi zprávu o smrti římsko-německého krále Albrechta I. Habsburského zavražděného svým synovcem 1. května roku 1308²⁸¹, navazující na zahájení činnosti v Trevíru v úřadu arcibiskupa, až po Jindřichovu volbu králem a jeho korunovaci v Římě.

V předmluvě tohoto kodexu jsou shrnuty úspěchy, mezi které patří teritoriální expanze, výstavba hradů, pevností, mostů a další infrastruktury. Stejně jako další Balduinea, měla i první část své určení, tedy obohatit klenotnici trevírského arcibiskupství.²⁸²

Druhý kodex se velmi podobá prvnímu, a to nejen tím, že mají totožný foliový formát, nýbrž i podobnou kompozici. Je zřejmé, že miniatury prvního kodexu byly předlohou pro miniatury kodexu druhého, nebo naopak.²⁸³ Předmluva opět vysvětluje účel rukopisu a jeho strukturu a je v ní psáno, že rukopis číslo dvě je určen pro kapli trevírské katedrály. Dnes jsou všechny tři kodexy uloženy v archivu v Koblenzi.

Třetí kodex se od obou předchozích liší. Má výrazně menší rozměry, obsahuje mnohem prostší kresby a byl vytvořen proto, aby Balduinovi dělal společnost na cestách. Víme také, že rukopisy byly během let upravovány a dopracovávány, neboť poslední listina je datovaná 9. lednem roku 1354, pouhých dvanáct dní před Balduinovou náhlou smrtí.²⁸⁴ Balduineum je zajisté unikátním dílem Balduinovy doby. Kodex byl arcibiskupovou chloubou a zároveň významným uměleckým pramenem poznání pro nás, neboť díky tomuto dílu máme i po sedmi stech letech šanci skrze četné iluminace, jež kodex obsahuje, nahlédnout do nevšedních a fascinujících dějin 14. století.

²⁸⁰ ČERNÝ, Pavol. *Pařížský fragment kroniky tzv. Dalimila a jeho iluminátorská výzdoba*, s. 85.

²⁸¹ BLÁHOVÁ, Marie, FROLÍK, Jan, PROFANTOVÁ, Naďa. *Velké dějiny země Koruny české: 1310-1402*, s. 22.

²⁸² BENEŠOVSKÁ, Klára, Muzeum hlavního města Prahy, Galerie hlavního města Prahy a Archiv hlavního města Prahy. *Královský sňatek: Eliška Přemyslovna a Jan Lucemburský - 1310*, s. 228.

²⁸³ KVĚT, Jan. *Iluminované rukopisy královny Rejčky: Příspěvek k dějinám české knižní malby ve století XIV.*, s. 227.

²⁸⁴ BENEŠOVSKÁ, Klára, Muzeum hlavního města Prahy, Galerie hlavního města Prahy a Archiv hlavního města Prahy. *Královský sňatek: Eliška Přemyslovna a Jan Lucemburský - 1310*, s. 228.

Závěr

Na základě získaných informací jsem ve své práci věnoval pozornost nejen životu Balduina Lucemburského, nýbrž i jeho vlivu jakožto arcibiskupa trevírského a jeho postojům k významným událostem první poloviny čtrnáctého století i událostem samotným. Rovněž jsem nastínil jeho činnost coby donátora a církevního činitele, což je odvětví, které mi bylo až doposud zcela neznámé. Při svém bádání jsem se setkal s rozsáhlým množstvím odborné literatury a prepisů dobových pramenů hned v několika jazycích, které byly pro mou práci jakožto autentické prameny stěžejní.

Balduin Lucemburský patří mezi často opomíjené velikány 14. století a osoby s jedinečnou osobností a charisma. Jakkoliv z informací obsažených v této práci můžeme usuzovat, že ačkoliv se Balduin blížil ztělesnění machiavellismu, je na místě zdůraznit, že pro své současníky byl především obrovskou autoritou, symbolem cti a spravedlnosti, který zarytě hájil říšská práva, i když si kvůli tomu leckdy přivodil nevoli papežské kurie. Podílel se na zbudování pevné mocenské struktury, jež byla soustředěna kolem rodu Lucemburků, jehož členové se na dobu skoro sto třiceti let stali pány Evropy. Díky svým donacím a reformám se mimořádně zasloužil o modernizaci trevírského církevního knížectví a vytvořil neobyčejně propracovanou síť hradů a pevností, zakládal cesty a mosty, a ze svého úřadu a kanceláře, kde zaměstnával špičky svých oborů, učinil výjimečně fungující orgány. Lze konstatovat, že dokázal rozšířit a sjednotit území levého břehu řeky Mosely a své državy dokázal úspěšně bránit a udržet. Jakožto církevní hodnostář se staral o blahobyt klášterů, farností a kostelů ve své jurisdikci, kterým věnoval nemalé prostředky na jejich chod a opravy. Jakožto kurfiřt s jistotou vedl pragmatickou politiku, jež umožnila Jindřichu VII. v roce 1308 a posléze Karlu IV. v roce 1346 usednout na trůn římsko-německých králů.

Rok 1308, ve kterém byl intronizován na trevírský arcibiskupský stolec, a ve kterém výrazně pomohl svému bratru Jindřichu VII. k zisku trůnu římského krále, byl rokem, v němž započal čtyřicet šest let trvající kariéru kurfiřta a arcibiskupa trevírského. Rady tohoto neobyčejného muže vyhledávaly věhlasné osobnosti tehdejší Evropy, leč pro ně musely mnohé obětovat, neboť Balduin se za své služby nechával bohatě odměnit. Od roku 1310 byl nejvýznamnějším rádcem českého krále Jana Lucemburského, kterému vypomáhal se záležitostmi diplomatického charakteru, stejnou měrou jako se záležitostmi týkajícími se financí.

Byl rozhodující osobou v procesu volby římského krále roku 1346, během kterého pomohl zajistit korunu římských králů pro Karla IV. Balduin tak umožnil přesun rodové mocenské základny do českého království, čímž zároveň poskytl středovýchodní Evropě možnost začlenit se do západního světa. Zajímavostí je, že se Balduin ze strany Karla IV. přílišného vděku nedočkal. Balduina ve svém životopise například vůbec nezmiňuje, jako by nikdy neexistoval. Možná proto, že si za své služby a podíl na kampani z roku 1346 účtoval obrovské finanční náhrady, které obsah Karlovy pokladny značně vyprázdnily. A možná se do tohoto faktu promítla i názorová rozdílnost obou Lucemburků, jelikož Balduin nebyl ani trochu zdrženlivý a kritikou vůči některým Karlovým politickým postupům nešetřil.

Prameny a literatura

Prameny

Archivum Coronae regni Bohemiae: editio diplomatum phototypica. Svazek III. Archivní správa ministerstva vnitra ČSR. ISBN 978-80-86712-52-9.

BLÁHOVÁ, Marie, et al. *Kroniky doby Karla IV.* Praha: Svoboda, 1987.

BÖHMER, Johann Friedrich. *Regesta imperii VIII. Die Regesten des Kaiserreichs unter Kaiser Karl IV. 1346-1378.* Innsbruck: 1877.

Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae (1334-1339). Brünn: A. Skarnitzl, 1860.

EMLER, Josef, ed. *Kronika zbraslavská; Chronicon Aulae Regiae; Výpisy z rozličných kronik s několika zápisy zbraslavskými = Excerpta de diversis chronicis additis quibusdam Aulae Reggiae memorabilibus; Kronika Františka Pražského = Chronicon Francisci Pragensis; Kronika Beneše Krabice z Weitmile = Chronicon Benessii de Weitmil.* Praha: Nadání Františka Palackého, 1884.

EMLER, Josef, ed. *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae (1311-1333).* Praha: Sumtibus regiae scientiarum societatis Bohemiae, 1890.

EUBEL, Conrad. *Hierarchia catholica medii et recentioris aevi sive summorum pontificum, S.R.E. cardinalium, ecclesiarum antistitum series: e documentis tabularii praesertim Vaticani collecta, digesta, edita. Saeculum XVI ab anno 1503 complecten.* Svazek III. Messaggero di S. Antonio, 1923.

GÜNTHER, Wilhelm. *Codex diplomaticus Rheno-Mosellanus, Urkunden-Sammlung zur Geschichte der Rhein und Mosellande, der Nahe und Ahrgegend und des Hundrückens, des Meinfeldes und der Eifel.* Koblenz: 1822-26.

WYTTENBACH, Johannes H., F.J. MÜLLER, Michael, ed. *Gesta Trevirorum integra.* Trier: 1836-1839.

HONTHEIM, Johann Nikolaus von. *Historia Trevirensis diplomatica et pragmatica.* Augsburg: 1750.

KERN, Fritz. *Acta Imperii Angliae et Franciae: ab anno 1267 ad annum 1313.* Hildesheim: Georg Olms Verlag, 1973.

Publications de la Société pour la Recherche et la Conservation des Monuments Historiques dans le Grand-Duché de Luxembourg. Svazek XX. Luxembourg: 1865.

STENGEL, Edmund. *Nova Alamanniae: Urkunden, Briefe und andere Quellen besonders zur deutschen Geschichte des 14. Jahrhunderts.* Berlin: Weidmannsche Buchhandlung, 1921.

TOEPFER, Friedrich. *Urkundenbuch für die Geschichte des graeflichen und freiherrlichen Hauses der Voegte von Hunolstein.* Nürnberg: 1866.

VOGT, Ernst, OTTO, Heinrich, ed. *Regesten der Erzbischöffe von Mainz von 1289-1396.* Leipzig: 1913.

WAMPACH, Camille, ed. *Urkunden und Quellenbücher zur Geschichte der altluxemburgischen Territorien*. Luxemburg: 1935-1955.

WINKELMANN, Eduard. *Acta imperii inedita seculi XIII et XIV: Urkunden und briefe zur geschichte des kaiserreichs und des königreichs Sicilien in den jahren 1198-1400*. Svazek II. Innsbruck: Verlag der Wagnerschen Universitäts-Buchhandlung, 1885.

Zbraslavská kronika: Chronicon aulae regiae. Praha: Svoboda, 1976. ISBN 25-015-76.

Literatura

ANTONÍN, Robert, ŠMAHEL, František, BOBKOVÁ, Lenka, ed. *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7422-093-7.

BENEŠOVSKÁ, Klára, Muzeum hlavního města Prahy, Galerie hlavního města Prahy a Archiv hlavního města Prahy. *Královský sňatek: Eliška Přemyslovna a Jan Lucemburský - 1310*. Praha: Gallery, 2010. ISBN 978-80-86990-55-2.

BERTHOLET, Jean. *Histoire ecclésiastique et civile du duché de Luxembourg et comté de Chiny*. Luxemburg: 1741-43.

BLÁHOVÁ, Marie, FROLÍK, Jan, PROFANTOVÁ, Naďa. *Velké dějiny zemí Koruny české: 1310-1402*. Litomyšl: Paseka, 2003. ISBN 978-80-7185-835-515.

BONNARDOT, François, WOLFRAM, Georg, ed. *Les Voeux de L'Epervier. Kaiser Heinrichs VII. Romfahrt*. 1895.

BURGARD, Friedhelm, REICHERT, Winfried. Erzbischof Balduin von Trier und König Johann von Böhmen. In: *Johann der Blinde: Graf von Luxemburg, König von Böhmen*. Luxemburg: 1997. ISBN 2-919979-11-6.

BÜTTNER, Heinrich. *Der Übergang der Abtei St. Maximin and as Erzstift Trier unter Erzbischof Alberi von Montreuil*. Wiesbaden: Steiner, 1968.

CONRAD, Otto. *Geschichte der Schmidtburg*. Rheinberg: Schiffer, 1963.

ČECHURA, Jaroslav. *Příbuzní českých králů*. Praha: Akropolis, 1999. ISBN 80-85770-83-0.

ČECHURA, Jaroslav; ŽŮREK, Václav. *Lucemburkové: Životopisná encyklopedie*. České Budějovice: Vedita, 2012. ISBN 978-80-86829-69-2.

ČERNÝ, Pavol. *Pařížský fragment kroniky tzv, Dalimila a jeho iluminátorská výzdoba*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2424-8.

DOBENECKER, Otto. *Die Schlacht bei Mühldorf und über das Fragment einer österreichischen Chronik*. Innsbruck: Wagner, 1883.

DOMINICUS, Alexander. *Baldewin von Lützelburg, Erzbischof und Kurfürst von Trier: ein Zeitbild aus der ersten Hälfte des vierzehnten Jahrhunderts*. Coblenz: Hölscher, 1862.

ENGELBRECHT, W. K. H. Wilken, MYŠÁK, Miroslav, VIDEMAN, Jan. *Kroměřížský kabinet mincí a medailí: Ražby porýnských arcibiskupů a kurfiřtů*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc ve spolupráci s Českou numismatickou společností, 2014. ISBN 978-80-87149-78-2.

FAJT, Jiří. *Karel IV., císař z Boží milosti: kultura a umění za vlády Lucemburků 1310-1437*. Praha: Academia, 2006. ISBN 80-200-1399-7.

FIALA, Zdeněk. *Předhusitské Čechy: český stát pod vládou Lucemburků 1310-1419*. 2., dopl. vyd. Praha: Svoboda, 1978.

GADE, A. John. *Luxemburg in the Middle Ages*. 1st edition. Leiden: E.J. Brill, 1951.

HOENSCH, Jörg Konrad. *Lucemburkové: Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*. Praha: Argo, 2003. ISBN 80-7203-518-5.

IWAŃCZAK, Wojciech. *Jan Lucemburský: Dějiny bouřlivého života a hrdinné smrti českého krále a lucemburského hraběte v jednadvaceti obrazech*. Praha: Argo, 2018. ISBN 978-80-257-2561-0.

JIREČEK, Hermenegild. *Korunní archiv český: sbírka státních listin Koruny české z doby od r. 1306 do r. 1378*. Praha: 1896

KADLEC, Jaroslav. *Dějiny katolické církve: církevní středověk*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1993. ISBN 80-7067-285-4.

KRYŠTŮFEK, Xaver. *Zřízení pražského arcibiskupství*. Praha: F.X. Kryštůfek, 1898.

KUTHAN, Jiří. *Charles IV: Emperor and King of Bohemia – visionary and founder*. Prague: NLN, 2018. ISBN 987-80-7422-461-4.

KVĚT, Jan. *Iluminované rukopisy královny Rejčky: Příspěvek k dějinám české knižní malby ve století XIV*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1931.

LOZINSKIJ, Goracevič Samuil. *Dějiny papežství*. Praha: Horizont, 1989. ISBN 80-7012-000-2.

LOZINSKIJ, Samuil Goracijevič. *Dějiny papežství*. Praha: Horizont, 1989. ISBN 80-7012-000-2.

MARGUE, Michel, PAULY, Michel, SCHMID, Wolfgang. *Der Weg zur Kaiserkrone: Der Romzug Heinrichs VII. in der Darstellung Erzbischof Balduins von Trier*. Trier: Kliomedia, 2009.

MÖTSCH, Johannes. *Die Balduineen: Aufbau, Entstehung und Inhalt der Urkundensammlung des Erzbischofs Balduin von Trier*. Koblenz: Selbstverlag der Landesarchivverwaltung Rheinland-Pfalz, 1980.

Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Praha: J. Otto, 1889.

PALACKÝ, František. *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě: od roku 1253 až do roku 1403*. Praha: L. Mazáč, 1937.

PÉPORTÉ, Pit. *Constructing the Middle Ages: Historiography, Collective Memory and Nation-Building in Luxembourg*. Leiden: Brill, 2011. ISBN 9789004210677.

REICHERT, Winfried. *Bischofsmitra, Wenzelskrone und Kaiserdiadem: Zur Finanzierung der luxemburgischen Herrschaft in Trier, in Böhmen und im Reich zu Beginn des 14. Jahrhunderts*. Trier: 1996.

RENN, Heinz. *Das erste Luxemburger Grafenhaus (963-1136)*. Bonn: Röhrscheid, 1941. Rheinisches Archiv, 39.

SCHÖTTER, Johann. *Johann, graf von Luxemburg und König Von Böhmen*. Luxemburg, 1865.

SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346: K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*. Praha: Svoboda, 1994. ISBN 80-205-0291-2.

SPĚVÁČEK, Jiří. *Karel IV*. Praha: Svoboda, 1979. ISBN 25-107-79.

SPĚVÁČEK, Jiří. *Král diplomat: Jan Lucemburský 1296-1346*. Praha: Panorama, 1982.

ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Karel IV. Otec a syn: 1333-1346*. Praha: Jan Laichter, 1946.

ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Karel IV. Za císařskou korunou: 1346-1355*. Praha: Jan Laichter, 1948.

ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Král cizinec*. Praha: Jan Laichter, 1939.

ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Soumrak Přemyslovců a jejich dědictví*. Praha: Jan Laichter, 1935.

ŠUSTA, Josef. *Dvě knihy českých dějin: kus středověké historie kraje našeho*. Kniha druhá. Počátky lucemburské 1308-1320. Praha: Česká akademie věd a umění, 1919.

ZEDNÍČEK, Miroslav. *Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny*. Praha: Zvon, 1994. ISBN 80-7113-082-6.

Diplomové práce

KUBÁČ, Zdeněk. *Historické proměny veřejné správy v ohledu a poměru k vývoji církevní správy v Českých zemích*. Olomouc, 2014. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Pedagogická fakulta.

Internetové zdroje

KRÜGER, Sabine. *Balduin von Luxemburg*. Neue Deutsche Biographie [online]. 1953 [cit. 8.11.2020]. Dostupné z: <https://www.deutsche-biographie.de/pnd11850617X.html#ndbcontent>.

Seznam příloh

- Obr. 1 Balduin Lucemburský na bočnicích chórových lavic z kartuziánského kláštera v Trevíru, kol. 1350
(FAJT, Jiří. *Karel IV., císař z Boží milosti: kultura a umění za vlády Lucemburků 1310-1437*. Praha: Academia, 2006. s. 33. ISBN 80-200-1399-7.)
- Obr. 2 Přední část obalu Balduinova kodexu (Codex Balduini Trevirensis)
(Dostupné z: https://oldrichzdehnic.rajce.idnes.cz/Codex_Balduini_Trevirensis/1429958307)
- Obr. 3 Zadní část vazby Balduinova kodexu (Codex Balduini Trevirensis)
(Dostupné z: https://oldrichzdehnic.rajce.idnes.cz/Codex_Balduini_Trevirensis/1429875460)
- Obr. 4 Papež Kliment V. světlí v Pointiers Balduina Lucemburského na arcibiskupa trevírského (horní iluminace), na zpáteční cestě dostává Balduin zprávu o smrti římského krále Albrechta I. (spodní iluminace), kol. 1340 (Codex Balduini Trevirensis)
(MARGUE, Michel, PAULY, Michel, SCHMID, Wolfgang. *Der Weg zur Kaiserkrone: Der Romzug Heinrichs VII. in der Darstellung Erzbischof Balduins von Trier*. Trier: Kliomedien, 2009, s. 35)
- Obr. 5 Hostina na počest vysvěcení Balduina Arcibiskupem (horní iluminace), Volba Jindřicha VII. římským králem ve Frankfurtu dne 27. listopadu roku 1308 (spodní iluminace), kol. 1340 (Codex Balduini Trevirensis)
(MARGUE, Michel, PAULY, Michel, SCHMID, Wolfgang. *Der Weg zur Kaiserkrone: Der Romzug Heinrichs VII. in der Darstellung Erzbischof Balduins von Trier*. Trier: Kliomedien, 2009, s. 41)
- Obr. 6 Příjezd Balduina do Trevíru na Letnice roku 1308 (horní iluminace), Balduin sloužící mši (spodní iluminace), kol. 1340 (Codex Balduini Trevirensis)
(MARGUE, Michel, PAULY, Michel, SCHMID, Wolfgang. *Der Weg zur Kaiserkrone: Der Romzug Heinrichs VII. in der Darstellung Erzbischof Balduins von Trier*. Trier: Kliomedien, 2009, s. 37)
- Obr. 7 Balduin se loučí s českým králem Janem mířícím do Čech na svatého Matouše roku 1310 (horní iluminace), vůz trevírského pána plněný zlatem a stříbrem poslaný na pomoc římskému králi (dolní iluminace), kol. 1340 (Codex Balduini Trevirensis)
(MARGUE, Michel, PAULY, Michel, SCHMID, Wolfgang. *Der Weg zur Kaiserkrone: Der Romzug Heinrichs VII. in der Darstellung Erzbischof Balduins von Trier*. Trier: Kliomedien, 2009, s. 45)
- Obr. 8 Jindřich VII. putující na císařskou korunovaci (horní iluminace), Jindřich VII. přijímá císařskou korunu roku 1312 v katedrále svatého Jana (spodní iluminace), kol. 1340 (Codex Balduini Trevirensis)
(MARGUE, Michel, PAULY, Michel, SCHMID, Wolfgang. *Der Weg zur Kaiserkrone: Der Romzug Heinrichs VII. in der Darstellung Erzbischof Balduins von Trier*. Trier: Kliomedien, 2009, s. 72)
- Obr. 9 Pohřeb Jindřicha VII. 2. září 1313 v Pise, Nad hrobem se vznáší znak českého lva, lucemburské orlice a císařské orlice, kol. 1340 (Codex Balduini Trevirensis)

(MARGUE, Michel, PAULY, Michel, SCHMID, Wolfgang. *Der Weg zur Kaiserkrone: Der Romzug Heinrichs VII. in der Darstellung Erzbischof Balduins von Trier*. Trier: Kliomedien, 2009, s. 107)

Obr. 10 Uctívání ostatků tří králů (horní iluminace), Sňatek Jana Lucemburského a Elišky Přemyslovny ve Špýru roku 1310 (spodní iluminace), kol. 1340 (Codex Balduini Trevirensis) (MARGUE, Michel, PAULY, Michel, SCHMID, Wolfgang. *Der Weg zur Kaiserkrone: Der Romzug Heinrichs VII. in der Darstellung Erzbischof Balduins von Trier*. Trier: Kliomedien, 2009, s. 43)

Obr. 11 Město Trevír s přilehlými kláštery
(Kroměřížský kabinet mincí a medailí I. Ražby porýnských arcibiskupů a kurfiřtů – Mohuč, Trevír, Kolín)

Obr. 12 Kurfiřtské sídelní město Koblenz v roce 1632, v popředí Balduinův most přes řeku Moselu (Kroměřížský kabinet mincí a medailí I. Ražby porýnských arcibiskupů a kurfiřtů – Mohuč, Trevír, Kolín)

Obr. 13 Balduinova socha na tzv. Balduinově kašně v Trevíru držící meč, 1893
(Dostupné z: <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2775043>)

Obr. 14 Balduinova tumba v trevírské katedrále
(Dostupné z: <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=59566420>)

Obr. 15 Balduinova kurfiřtská pečeť
(Dostupné z: https://www.trierer-original.de/Trierer-Originale/Kurfuerst-Balduin-51644.html?fbclid=IwAR2KTqYWpKd_JJyJQ507u3eWBHa31V2GrL57Q0yg8s_ekR3W1tkIWI86Rqs)

Obr. 16 Trevírský stříbrný fenik s Balduinovým motivem, kol. 1333
(Dostupné z: https://www.kuenker.de/de/archiv/stueck/60332?fbclid=IwAR3w2MAd3ApsXO7m8h6obzeHHOxxRipMgy7c13co6ezvc0_wNuvTAzX5P4o)

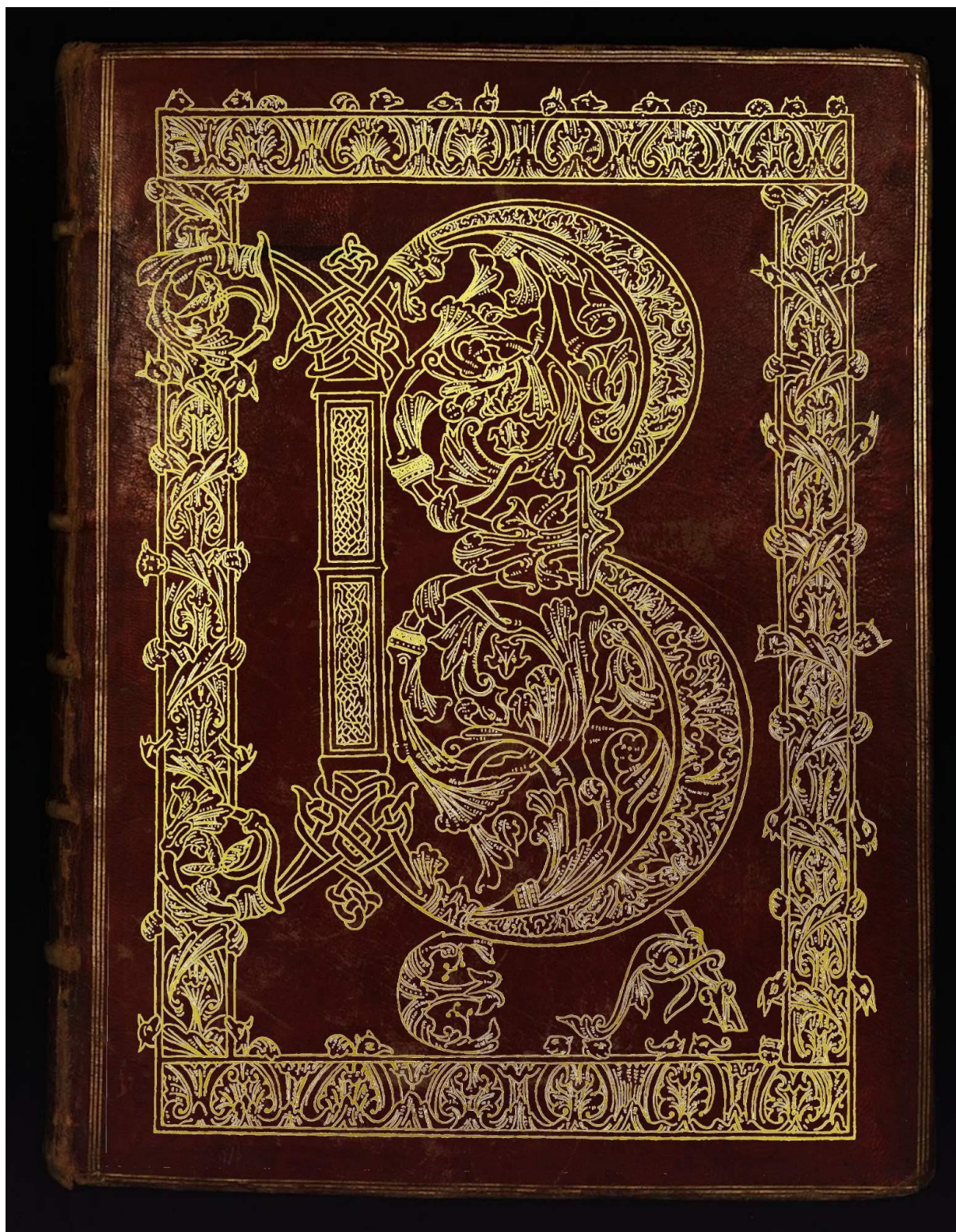
Obr. 17 Kamenná socha Balduina Trevírského na Balduinově mostě v Koblenci, 1975
(Dostupné z: <https://www.kuladig.de/Objektansicht/SWB-286701>)

Přílohy

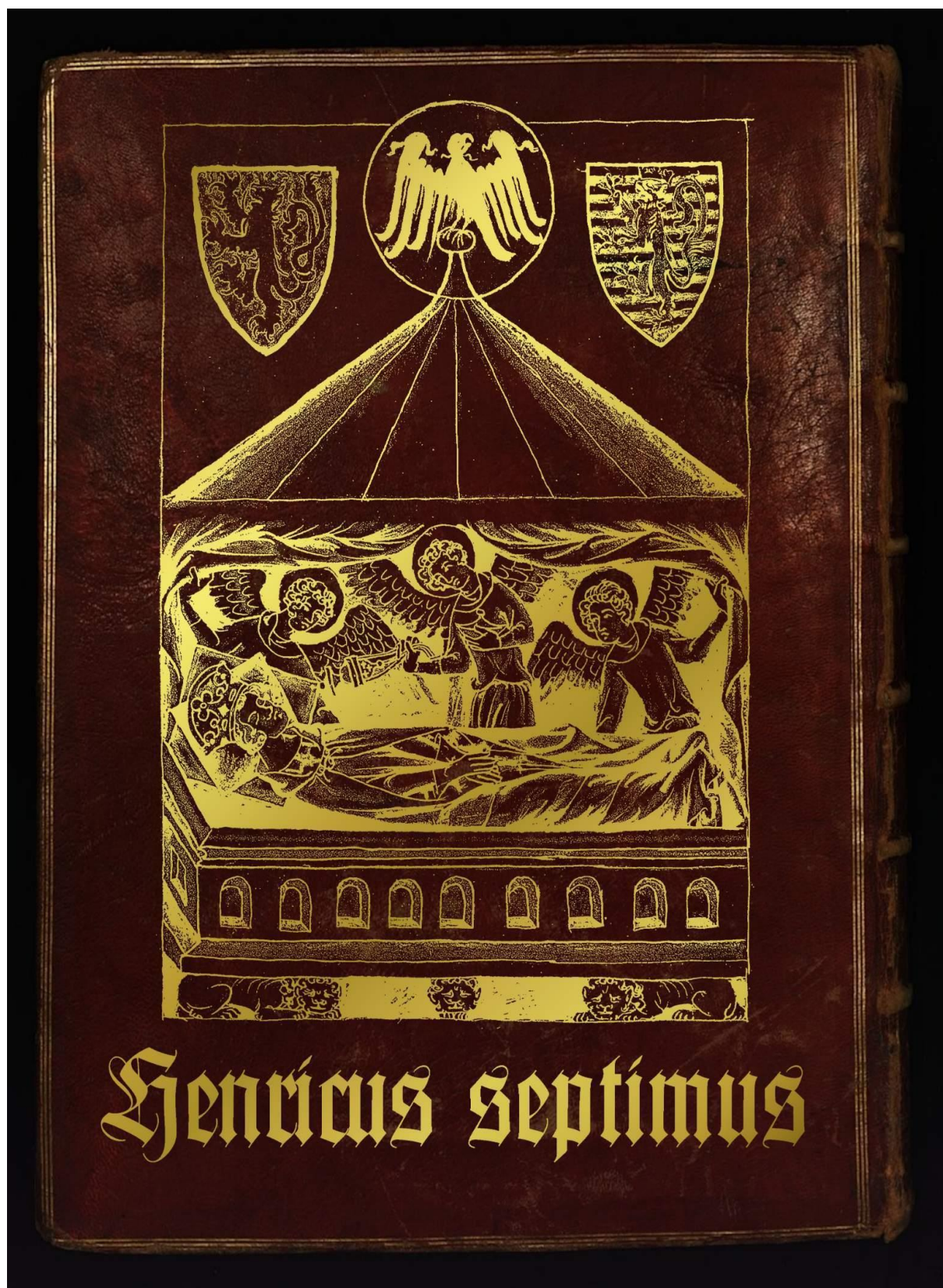
Obr. 1 Balduin Lucemburský na bočnicích chórových lavic z kartuziánského kláštera v Trevíru, kol. 1350

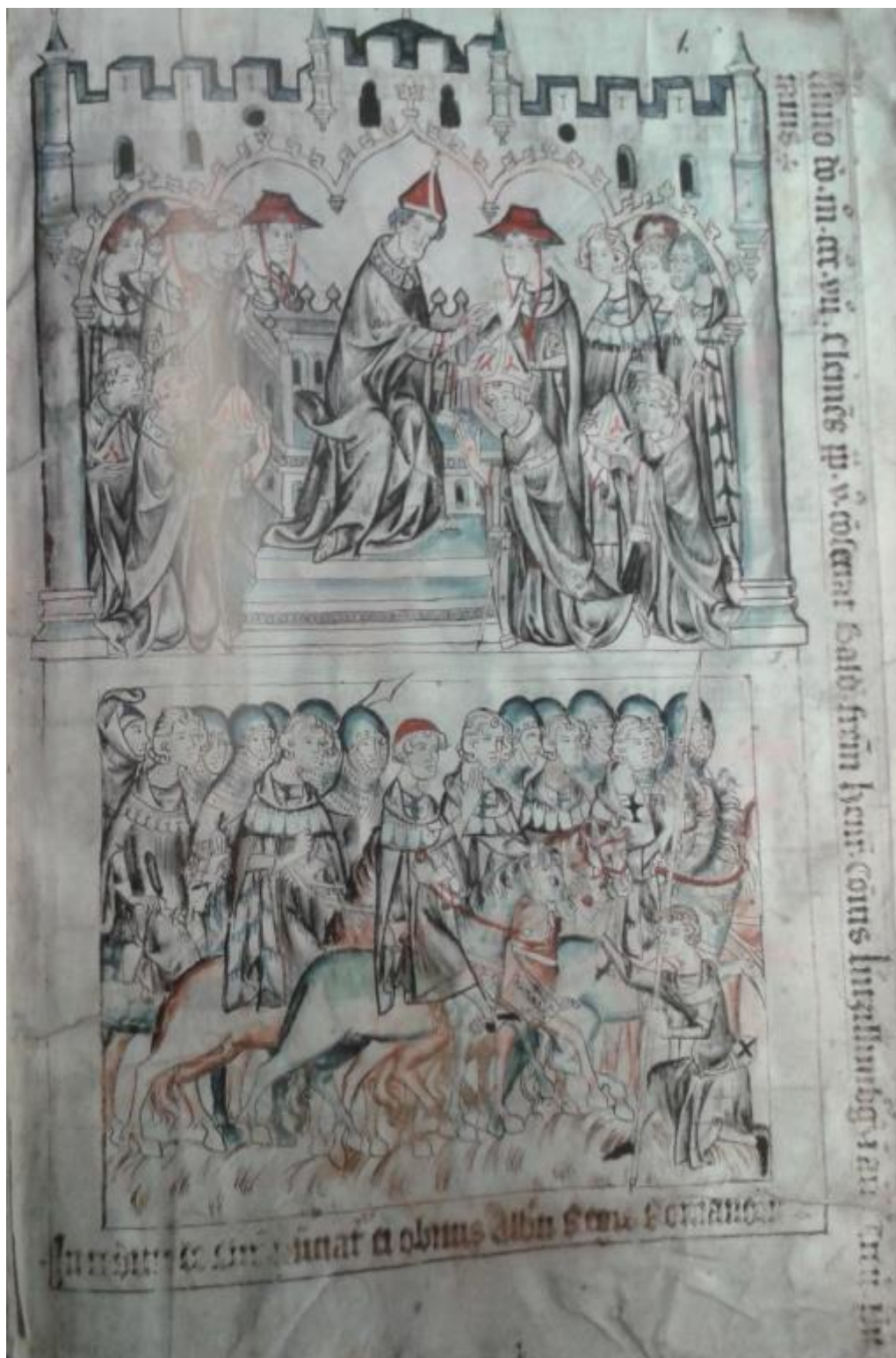
Obr. 2 Přední část obalu Balduinova kodexu (Codex Balduini Trevirensis)

Obr. 3 Zadní část vazby Balduinova kodexu (Codex Balduini Trevirensis)

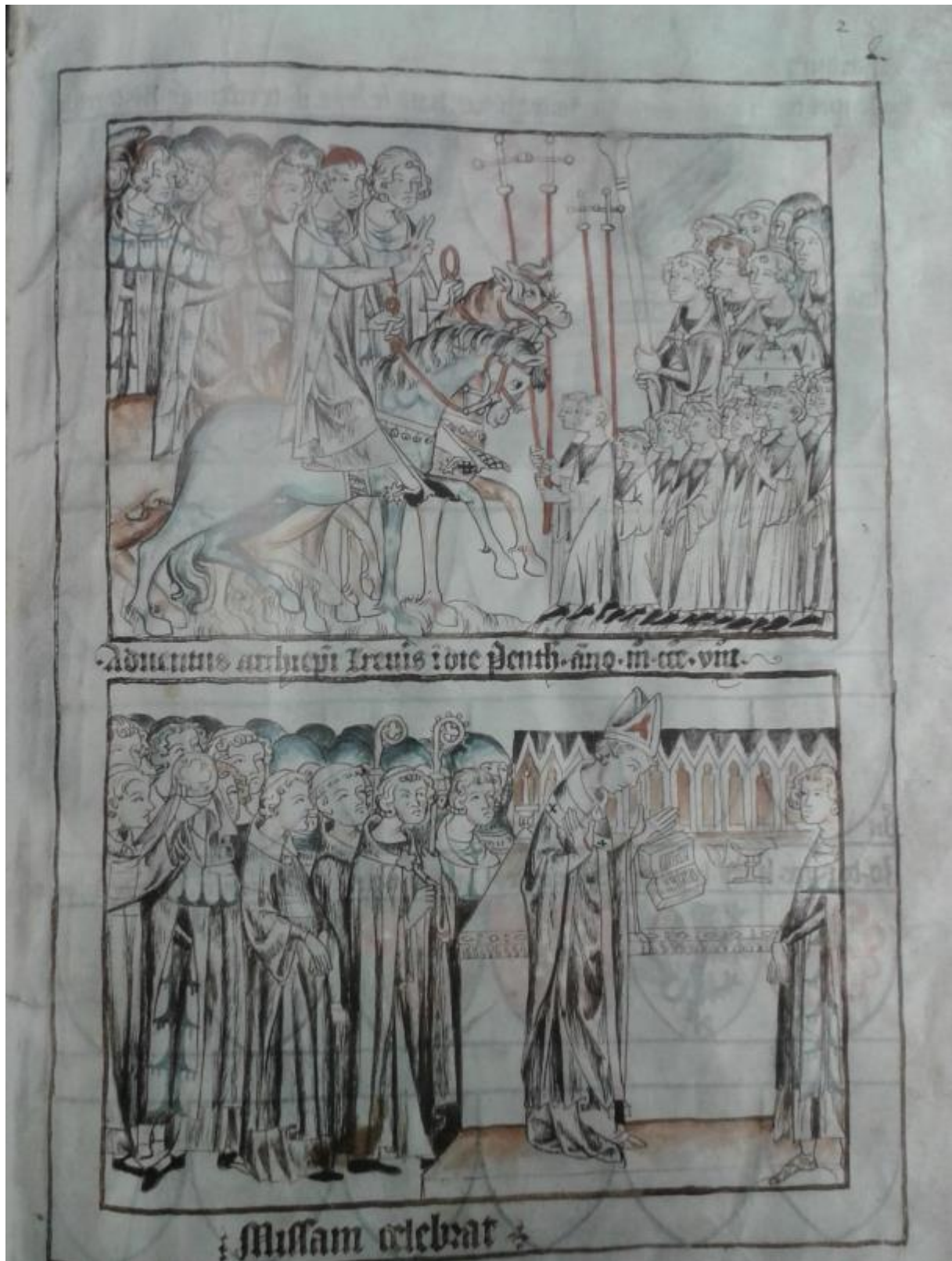
Obr. 4 Papež Kliment V. světlí v Pointiers Balduina Lucemburského na arcibiskupa trevírského (horní iluminace), na zpáteční cestě dostává Balduin zprávu o smrti římského krále Albrechta I. (spodní iluminace), kol. 1340 (Codex Balduini Trevirensis)

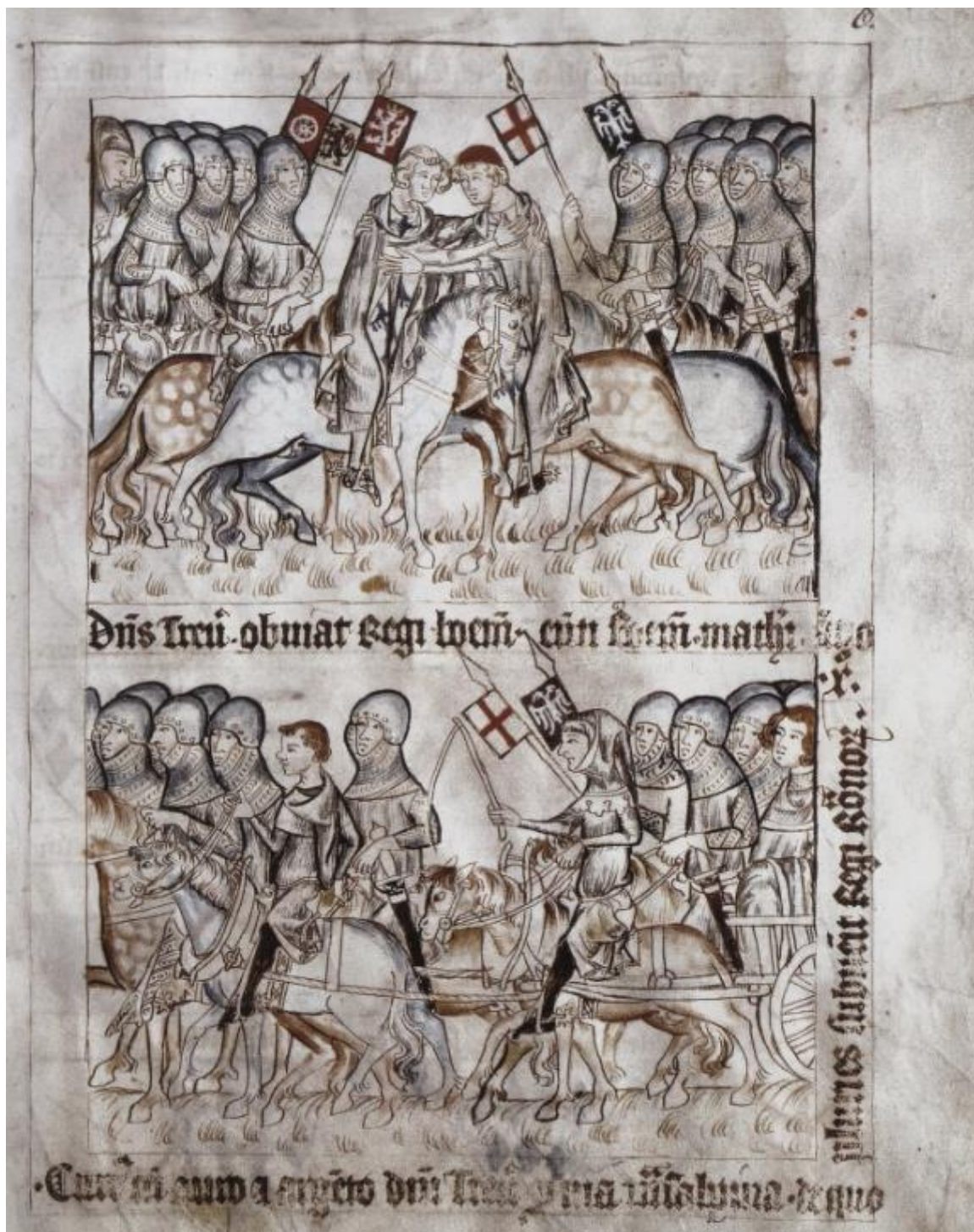
Obr. 5 Hostina na počest vysvěcení Balduina Arcibiskupem (horní iluminace), Volba Jindřicha VII. římským králem ve Frankfurtu dne 27. listopadu roku 1308 (spodní iluminace), kol. 1340 (Codex Balduini Trevirensis)

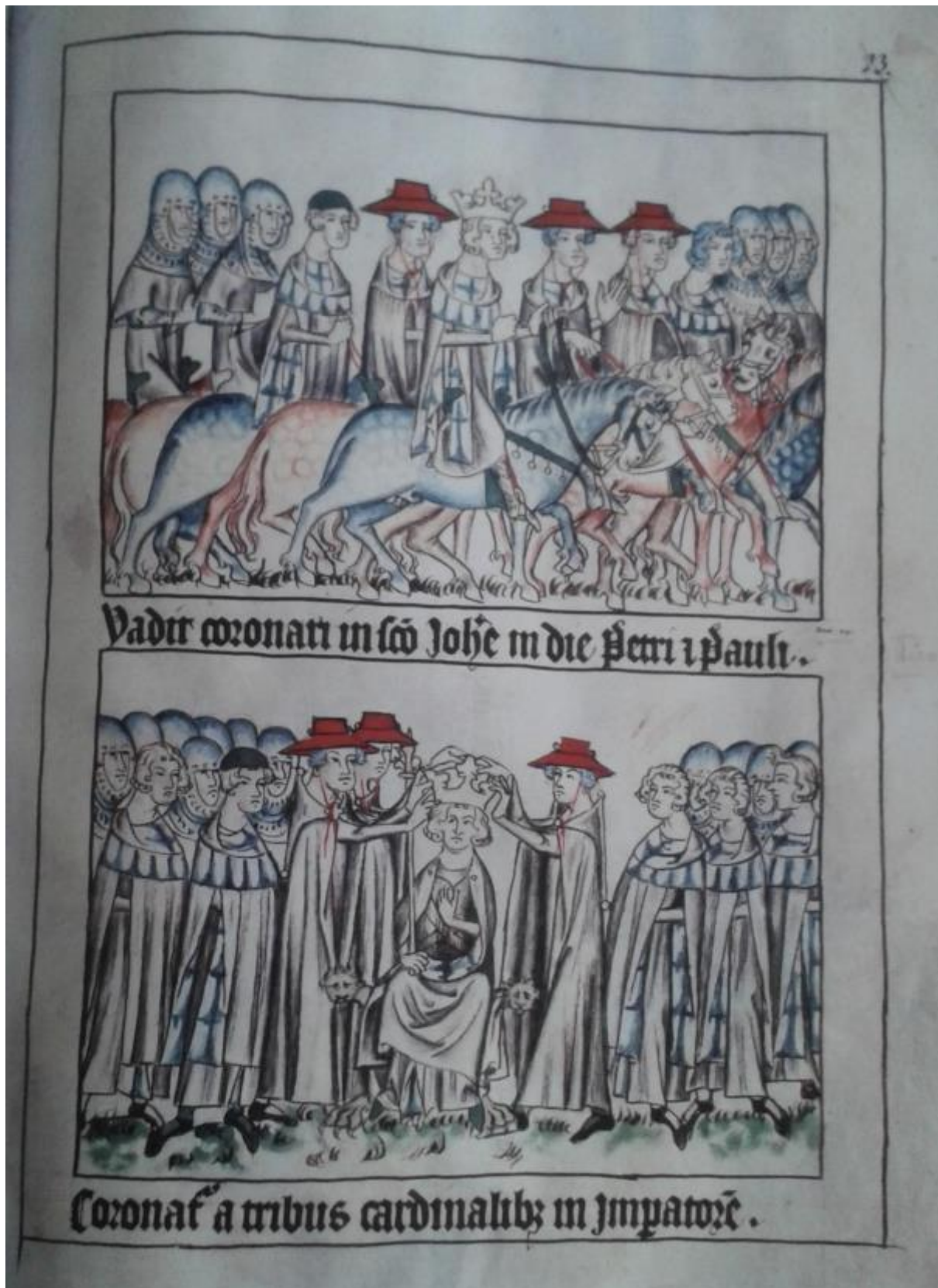
Obr. 6 Příjezd Balduina do Trevíru na Letnice roku 1308 (horní iluminace), Balduin sloužící mši (spodní iluminace), kol. 1340 (Codex Balduini Trevirensis)

Obr. 7 Balduin se loučí s českým králem Janem mířícím do Čech na svatého Matouše roku 1310 (horní iluminace), vůz trevírského pána plněný zlatem a stříbrem poslaný na pomoc římskému králi (dolní iluminace), kol. 1340 (Codex Balduini Trevirensis)

Obr. 8 Jindřich VII. putující na císařskou korunovaci (horní iluminace), Jindřich VII. přijímá císařskou korunu roku 1312 v katedrále svatého Jana (spodní iluminace), kol. 1340 (Codex Balduini Trevirensis)

Obr. 9 Pohřeb Jindřicha VII. 2. září 1313 v Pise, Nad hrobem se vznášejí znak českého lva, lucemburské orlice a císařské orlice, kol. 1340 (Codex Balduini Trevirensis)

Obr. 10 Uctívání ostatků tří králů (horní iluminace), Sňatek Jana Lucemburského a Elišky Přemyslovny ve Špýru roku 1310 (spodní iluminace), kol. 1340 (Codex Balduini Trevirensis)

Obr. 11 Město Trevír s přilehlými kláštery (Kroměřížský kabinet mincí a medailí I. Ražby porýnských arcibiskupů a kurfiřtů – Mohuč, Trevír, Kolín)

Obr. 12 Kurfiřtské sídelní město Koblenz v roce 1632, v popředí Balduinův most přes řeku Moselu (Kroměřížský kabinet mincí a medailí I. Ražby porýnských arcibiskupů a kurfiřtů – Mohuč, Trevír, Kolín)

Obr. 13 Balduinova socha s mečem na tzv. Balduinově kašně v Trevíru, 1893

Obr. 14 Balduinova tumba v trevírské katedrále

Obr. 15 Balduinova kurfiřtská pečeť

Obr. 16 Stříbrný Trevírský fenik s motivem Balduina Lucemburského, kol. 1333

Obr. 17 Kamenná socha Balduina Lucemburského na Balduinově mostě v Koblenzi, 1975

